

वर्ष : १८

आंक : ५

आगस्ट १९९१

मोल रु. ४-००

आगस्ट १९९१

वर्स १८ वें

आंक ५

वर्सुकी पटी : रु. ४०-००

किरकोळ आंक : रु. ४-००

हया आंकांत

- नदर संपादण्याची
- वाचपी कळयतात
- विचारां-धार
- भीकमागो : शैलेश राऊत देसाय
- भक्तराज : जॉन बुनयान, अण : माणिक गावणेकार
- इतिहासाचीं पानां : श्री. के. के. पै. अध्यक्ष,
कोंकणी साहित्य परिशद, १० वी बसका, हांचें उलोवप
- साहित्य-नियाळ : नागेश करमली
- कवीत : परेश नरेन्द्र कामत, माधव बोरकार,
अभयकुमार, काशिनाथ शांवा लोलयेकार,
भालचंद्र गांवकार

संपादपी :

रवीन्द्र केळेकार

वावुरपी संपादपी :

सुमन्त केळेकार

उजवाडावपी :

सुमन्त केळेकार

जाग प्रकाशन,
प्रियोळ, म्हाडुळ, गोंय
४०३ ४०४

छापपी :

एस. जे. हुंद्रे

रवि मुद्रणालय,
कडोलकर गल्ली,
बेळगांव ५९० ००२

नदर संपादण्याची

स्वातंत्र्य

आमकां कित्या खातीर स्वातंत्र्य जाय आशिल्लें ?

आमचें राज्य आमकां चलावंक मेळचें म्हण. आमचो फुडार आमच्याच हातांत अुरचो म्हण. देशांत गरीब वस्त थंय दिश्टी पडटात. तांची गरिबी ना करून देश चोंपदिकांनी गिरेस्त करूंक मेळचो म्हण.

स्वातंत्र्य आमकां जाय आशिल्लें तें ह्या कामां खातीर.

१८५७तलें बंड आंगलट आयले अुरांत आमकां स्वातंत्र्याची भूक लागिल्ली. विवेकानन्दात 'आमी बाबत कुळां न्हय' हाची जाणवीक करून दिली आनी आमची ही भूक वाडयली. १८८५त

काँग्रेस सुरू जाली. तिचे वेदी वयल्यान दादाभाय नरोजीन आमकां 'स्वराज्या'चो मंत्र दिलो. लोकमान्य टिळकांनी हो मंत्र 'तेल्या-तांबळ्या' मेरेन पावयलो. गांधीन आनीक अेक पावल मुखार घालें : तळा गाळांतल्या लोकां मेरेन हो मंत्र पावोवना लोकांची भूक वाडयली आनी-

तीस वत्तीस वर्सां भितर देशाक स्वातंत्र्य जोडून दिलें.

आमचें राज्य आतां आमच्या हातांत आशिल्लें. आमच्या फुडाराक आमकां जाय ते तरेचें रूप दिवपाक आमी मेकळे जाल्ले. आमी रोखडे कामाक लागले-

पांच वर्सुकी येवजण्यो सुरू केल्यां आनी देश अर्थीक नदरेन सकयल्यान वयर बांदपाक लागले. स्वराज्या आदीं आमी खंय आशिल्ले, तेचालीस वर्सां भितर खंय पावले, हाचो हिशोब लावंक बसले जाल्यार, कोणाचेय दोळे दिपकवताले.

अपेसां कितलींय आयिल्लीं आसूंत, जीं येसां मेळ्ळ्यांत तीं ल्हाना समानांतलीं म्हणूं नजत.

आमी देश गिरेस्त- वा म्हणुंया, समृद्ध- करपाचे दिकेनूच वाट चलतात.

पुणून, अितल्यान भागता व्हय ?

अेक गजाल आमी विसरुंक फावना-

आमी गुलाम जाल्यात तेन्ना हो देश दरिद्री नाशिल्लो. संवसारांतल्या समृद्ध देशां भितरलो अेक आशिल्लो. हांगा जो माल तयार जातालो तो आमी संवसारभर व्हरून विकताले. आमी समृद्ध आशिल्ले म्हणूनच अिग्रज हांगा आयिल्ले. (गरीब देशांत ते कित्याक फेले आशिल्ले ?)

मागीर, प्रस्न अपरासता-

समृद्ध आसुनूय आमी गुलाम कशे जाले ? कित्याक लागून आमी आमचें स्वातंत्र्य होंगडायलें ?

जाप अेकूच मेळटा-

आमकां स्वातंत्र्याचें म्हत्व समजूंक नाशिल्लें. स्वातंत्र्याची राखण करची पडटां हें आमकां खबर नाशिल्लें. आमी अेकामेकां लागीं झगडटाले. अेकामेकांक नाडटाले, लुटटाले. अेकामेकांक अूंच-अुणाक वा आपले पेले लेखून अेकामेकां पसून पयस रावताले.

आमकां राष्ट्रीय चारित्र्य नाशिल्लें.

अिग्रजांनी सगळ्यांत पयलीं आमचे भितरले वेगळेवार पळेले. ह्या वेगळेचारांक पोसवण दिवन कांय जाणांक फोडले. तांकां बऱ्यो बऱ्यो नोकऱ्यो दिल्यो. तरांतरांची हांयसां दाखयलीं. तांकां आपले केले.

आनी तांच्याच आधारान आमचेर राज्य करूंक लागले.

आयज ? आमचें राज्य आमच्या हातांत आसा.

आमी नवे नवे कितले-शे अुद्योग-धंदे सुरू केल्यात. अर्थीक नदरेन आमी कितलीशी अुदरगत केल्या.

पुणून आमचें राष्ट्रीय चारित्र्य आमी वाडोवंक पावल्यात ना ? सगळ्यांनी अेकामेकांच्या हातांत हात घालून, अेकामेकांक सांबाळून, अेकामेकांच्या आधारान हो देश वयर काडूंक जाय म्हणपाचें आमकां समजलां व्हय ?

हे दिकेन आमी वावुरतात व्हय ?

आयज देशा मुखार कितलेशे प्रस्न आसात. सगळे पोरणे. हांतलो अेक तरी प्रस्न आमी सोडोवंक पावल्यात व्हय ?

देश स्वतंत्र जाला खरो.

पुणून आमचें मन ?

अिग्रज आयल्यात त्या वेळार जशें आशिल्लें तशेंच अुरलां. तेंच मन घेवन आमी आमचें स्वातंत्र्य तिगोवन दवरतले व्हय ?

मन बदलपाची आसा व्हय खंयचीय कार्यावळ आमचे कडेन ?

गांवठी सायब

देशी भासो, देशी साहित्य, देशी कला, देशी संगीत, देशी नृत्य, देशी खेळ- देशी संस्कृतायेचीं जितलींय आंगां आसूं येतात तितल्यांकूय स्वराज्याच्या ह्या चार दशकांत सुमारा भायर पोसवण

मेळ्ळ्या. ह्या आंगांची वाड जावंची म्हूण केन्द्रीय तशीं राज्य सरकारां अुदका भाशेन पयसो खर्च करता. कितल्योश्यो आकादेम्यो चलयता. पुणून-

ह्या खंयच्याय वावरांत प्राण आसा-सो दिसना.

कित्याक ?

लोकांचें मन देशी अुरुंक ना. तें विदेशी जायत वचूंक लागलां.

खंयचेय वाटेन पळोवचें, आयज अिग्रजी भास, अिग्रजी साहित्य, अिग्रजी संगीत, अिग्रजी नाच, अिग्रजी खेळ, अिग्रजी चालि-रिती, अिग्रजी वेव्हार, हांचीय सुमारा भायर वाड जाल्ली पळोवंक मेळटली. तें कित्याक, भगवद्-गीता आनी अपनिपदां ह्या देशी ग्रंथावयलीं प्रवचनां लेगीत आयज आमकां अिग्रजींत आयकूंक मेळटलीं. कित्याक ?

मध्यम-वर्गीय भारतीयाचें मन अिग्रजीचें दास जालां. आनी लक्षांत घेवपा सारकें : देशाचें हें अिग्रजीकरण घडोवन हाडपा खातीर देशांत अेकूय अकदेमी चलना.

देशी संस्कृतायेची तोंडान तुस्त-तोखणाय करप आनी केलदावणी (अनुकरण) मात अिग्रजी संस्कृतायेची करप हें मध्यम-वर्गीय भारतीयाचें खाशेलें आंग जावन पडलां.

देशाच्या अिग्रजी करणाच्या वावरांत मात्शी खंयूय सदळसाण दिश्टी पडल्यार पुरो- 'आमी फाटीं पडटले', 'आमचो स्टॅंडर्ड देंवतलो' हे तरेची बोबाबोब सगळे कडेन सुरू जाता. अिग्रजी-करणाच्या मळार आमी फाटीं पडूंक जायना म्हूण जतनाय घेवन हाका हालीं आमी 'मॉडर्निझम्' मानूंक लागल्यात.

अिग्रजी संस्कृताये कडेन घेवपा सारकें कांयच ना, अशें कोण म्हणटलो ? घेवपा सारकें जायतें आसा. जपानान जायतें घेतलां. पुणून आपणाले संस्कृतायेंतलें कितेंच सोडी नासतना घेतलां. आनी जे घेतलां ताचें जपानीकरण करून घेतलां. देखून, जपानी संस्कृतायेंतले खंयचें आंग जपानी आनी खंयचें अिग्रजी (युरोपीय) तें सोडून काडप कठीण जावन बसलां. आमच्यांनीय अशें करूं येतालें. मन देशी दवरून अिग्रजी संस्कृतायेचें भारतीयकरण आमच्यांनी करूं येतालें. (कठीण नाशिल्लें) तेन्नाच खरेल्यो अर्थान आमी मॉडर्न जावंक पावतले आशिल्ले.

आयज ?

धड अिग्रज न्हय, धड भारतीय न्हय, असले धेडगुजरी जावन आमी पडल्यात.

'गांवठी सायब' जाल्यात.

गांधी म्हणटाले, no country can become a nation by producing a race of imitators. फट न्हय.

संस्कृतायेच्या मळावयलें अिग्रजांचें हें जिण्येच खूब म्हारग पडपाचें आसा, ह्या देशाक.

मुसलमानांचो आंकडो वाडत वता म्हणटात तें खरें ?

हिन्दुत्ववादी अका सारके लोकांक सांगीत रावतात—

‘मुसलमानांक चार चार लग्नां करपाची मेकळीक आसा. सरकार तांकां आडायना. मुसलमानांचे मुल्ला-मौलवी तांकां कुटुंब-नियोजनूय करूंक दिनात. आनी सरकार हाचे आड कितेंच अपाय घेना. हाका लागून जाता कितें— अकल्याअकल्या मुसलमानांगेर सोळा, सोळा, वीस-वीस भुरगीं जातात. मुसलमानांची लोक-संख्या आठावदा हाडपाचो सरकारान अपाय घेतलो ना जाल्यार, अकविसाव्या शतमानांत आमी पावल दवरतले तेन्ना देशांत हिन्दू परस मुसलमान चड जातले. हिन्दू आपणाल्याच देशांत अल्प संख्य जावन पडटले’

हें कितलें-शें खरें ?

हिन्दुत्ववाद्यांचें हें म्हणणें केन्ना कोणे तर्जून पळेलें ?

मुसलमानांक चार बायलो करपाची मेकळीक आसा खरी. तरूय चार बायलो करपी मुसलमान देशांत खुबूच थोडे मेळटले.

शंबरांतले अठ्ठाण्णव मुसलमान अकेच बायलेन धादोशी जातात.

कुटुंब-नियोजना आड मुल्ला-मौलवी आसले तरूय शिकिल्लो-सवरिल्लो मुसलमान कितलीं भुरगीं आपणाक आसचीं हाचो हिशोब लावन कुटुंब-नियोजन करता.

तीन चारां वयर भुरगीं चड-श्या मुसलमानांक जायनात.

हिन्दूंचो पुरुषार्थ तांचेकूय अणो न्हय.

देशाचें सरकार चलोवपी आमच्या मंत्र्यांकूय स-स, सात-सात भुरगीं आसात.

हालींच हातांत के. एस. लाल हाचें ‘द ग्रोथ ऑफ मुस्लीम पोप्युलेशन इन इन्डिया’ नांवाचें एक पुस्तक पडलें. लाल म्हणटा—

मुसलमान ह्या देशांत सातव्या शतमाना सावन येत आसले तरूय तांगेली राजवट हांगा सुरू जाल्या ती घोरी अपरांत. ते अपरांत मुसलमानांच्या आंकड्यांत वाड जायत रावल्या ती अशी—

क्रि. स. १२०० त हिन्दुस्तानांत शंबरांतले १.६ अतलेच मुसलमान आशिल्ले.

क्रि. स. १६०० त ९.५८ जाले.

क्रि. स. १८८० त १४.१९ जाल्ले.

क्रि. स. १४०० त सबंध हिन्दुस्तानांत बत्तीस लाख मुसलमान आशिल्ले. १८८१ त पांच कोटी जाले.

अशे कशे वाडले ?

सगळे भायल्यान आयले ? ना. हांगासल्लेच लोक वाटून मुसलमान जाले. सगळ्यांक बळ्यां वाटयल्ले ? कांय जाणांक बळ्यां वाटयल्यात. (चडशे वयल्या वर्गांतले लोक हे) कांय जाण जहागीर मेळटली, चली मेळटली, दिवाणगिरी मेळटली हे आशेन बाटल्यात (हेवूय चडशे वयल्या वर्गांतले लोक) बाकिचे सगळे हिन्दू समाजाक

खोंट मारून भायर सरल्यात आनी मुसलमान जाल्यात. शंबरांतले अठ्ठाण्णव हे भागेन मुसलमान जाल्यात. (सगळे सतराव्या वार्ताचे लोक) हांचे संबंदान हिन्दुत्ववादाचे मुदल ऋषी स्वामी विवेकानन्द म्हणटात :-

‘हिन्दुस्तानांत मुसलमानी राजवट थीर जाली तेन्ना हिन्दू समाजांतल्या त्रिडडल्या चेपिल्ल्या दलीत वर्गाक सृ जालें आनी ताणे आपूण जावन मुसलमान धर्म घेतलो. तरसादेक भियेवन लोक मुसलमान जाले म्हणटात तें खरें न्हय. तरसादेक भियेवन लोक वाटले म्हणय हीं पूर्वपणां. लोक जमीनदारांक अडगल्ले. पुरयत-वर्गाच्या छळांक विटिल्ले. तांकां ह्या दोनूय वर्गांच्या दावक्यांतल्यान सुटपाचें आशिल्लें. म्हूण ते मुसलमान जाले. बंगाल प्रान्तांतल्या शेतकामत्यां मजगतीं हिन्दू परस चड मुसलमान पळोवंक मेळटात ते हे खातीर’ (मिलेक्रेड वर्क्स ऑफ स्वामी विवेकानन्दा-खंड ३)

लाल म्हणटा —

देशाचें विभाजन जालां त्यावेळार १९४१ तले शिरगणते प्रमाण देशांत मुसलमानांचो आंकडो शंबरांत २४.०८ आशिल्लो. १९५१ त ९.९१ जाल्ला. (चडशे मुसलमानी वाटार पाकिस्तानांत गेल्ल्यान)

आतां द गॅझेटियर ऑफ इन्डिया प्रमाण वेगळ्या वेगळ्या धर्मांचें प्रमाण अशें मेळटा—

धर्म	१९५१	१९६१	१९७१	१९८१
हिन्दू	८४.५८	८३.९८	८२.७२	८२.६४
मुसलमान	९.९१	१०.७०	११.२१	११.३५
किरिस्तांव	२.३५	२.४४	२.६०	२.४३
बौद्ध	०.०५	०.७३	०.७०	७.७१

तीस वर्सांच्या वाळांतलें हिन्दुचे आनी मुसलमानांचे वाडिचें प्रमाण अशें

वर्स	हिन्दू	मुसलमान
१९६१-७१	२३.६९	३०.८५
१९७१-८१	२५.१५	३०.६९
१९८१-९१	२४.१४	३०.६९

तीस वर्सांच्या वाळांत मुसलमानांची वाड ३०.८५ वयल्यान ३०.६९ चेर आयल्या

आतां सांगात हिन्दुस्तानांत मुसलमानांचो आंकडो वाडत वता अशें जें हिन्दुत्ववादी सांगतात तें खरें खावंक येता ?

फ्रांसांत जैन धर्म ?

२० जुलयच्या ‘टाइम्स ऑफ इन्डिया’च्या आंकांत एक खबर अजवाडा आयल्या—

पॅरिसाक खंय लोकांनी हालींच एक व्हडली मिरवणूक काडिल्ली. तातूंत मुमार पांच हजार लोक आशिल्लो.

हे मिरवणुकेंत लोकांनी हातांत जे 'प्लॅकाड्स' घेतिल्ले तांचेर बरयल्लें आशिल्लें—

१. 'मास खावपाचें सोडून दियात आनी मोन जातीक वांचयात.'

२. 'बुद्द तरतरीत अरुची अशें दिसता आसत जाल्यार मास खावपाचें बंद करात.'

३. हार्ट अँटक येवचो अशें दिसता आसत जाल्यार मास खायात.

४. केन्सर जावचो न्हय अशें दिसता आसत जाल्यार मास खावपाचें सोडून दियात.

५. निरोगी रावपाचो वन्यांतलो बरो उपाय : मास खावपाचें सामकेंच सोडून दिवप हो.

० ० ०

हिमालयाची ओड

हिमालयांत हांव अकुणीस-शें छप्पनांत पाविल्लों. कित्या खातीर वचूंक भायर सरलां हें आरंवाक स्पश्ट जावंक नाशिल्लें. हिमालयांत वचून आयिल्ल्यांनी हिमालया संबंदान जें बरयल्लें तें वाचिल्लें. वचून आयिल्ल्या भितरल्या कांय जाणांक मेळिल्लों. वळखतालों. तांणी जें कितें सांगिल्लें तें आयकलें आनी हिमालय अक फावट पळोवन येवंकूच जाय अशें मनांत घेतिल्लें थंय अशें कितेंय तरी आसा की जें पळेतकूच आंगार कांटो फुलून येता, असो समज जाल्लो. तें सगळें पळोवन घेतलों. जंय सप सप कोण पावनात थंय वतलों, थंयची सैमाची सुंदरकाय दोळे भरून पळेतलों, थंयची भव्यताय काळजांत भरून घेतलों, अशें थारावन भायर सरिल्लों. पांयांत शक्ती आशिल्ली. काळजांत बुर्बा भरिल्ली. दिल्लीच्यान गाडयेन हरिद्वार हृषिकेशाक गेलों. थंयच्यान बसीन टिहरी लागसारच्या धरासूक गेलों आनी थंयच्यान जो चलाक लागलों तो अका सारको पंचेचाळीस दीस चलत रावलों. दिसाक धा-धा केन्ना केन्ना पंदरा पंदरा- मैल चलून कितले शे पर्वत चडलों देंवलों, कितल्यो-श्यो न्हंयो अपून मुखार गेलों, कितलिशीं रानां माड्डिलीं आनी, सुमार स-शीं मैल चलून जम्नोत्री, गंगोत्री, केदार आनी बद्री हीं अत्तरा खंडांतलीं चारूय मुखेल थळां पळोवन परतलों.

गेल्लों तसो परतूक नाशिल्लों. भितरल्यान गिरेस्त जावन परतल्लों. नवो जावन आयिल्लों.

हिमालयाची यात्रा करून आयिल्लो मनीस आदले सारको केन्ना अरुच ना. हिमालयांत ताका अक नवो जल्म मेळटा. तो द्वीज जावन परतता. येतना फकत सांदर्यूच काळजांत भरून घेवन येता, मनांत अध्यात्मूय भरून हाडटा. जें दिश्टी पडटा ताच्या मुळांत जें आसा ताची हिमालय ताका सगळ्यांत पयली वळख करून दिता आनी संवसारा कडेन पळोवपाची अक नवी नदर घेवन मर्नास परतो येता.

आयज हिमालयांत जम्नोत्री गंगोत्री मेरेन बसी वचपाक लागल्यात म्हूण आयकतां. बसी मोटारी हीं कलियुगाचीं वाहनां. हीं

वाहना थंय पावलीं जाल्यार, हिमालयाची दुर्गतीव जाल्या, म्हणूंक जाय. हिमालयांत पांयांनी भोंवंक जाय. वेगान धांवतल्याकडे वा ताकतिकेन चलतल्याकडेन सैम केन्ना सारकें. उलयता. आनी सैम जें अक्तावन सांगता तें सारकें आयकून घेवपाचें नासत जाल्यार हिमालयाची यात्रा करपांत अर्थ ना. हिमालयांत वतल्या मनशान सगळ्यांत पयलीं भूत आनी भविष्य हांच्या प्रभावांतल्यान आपणाक मेकळो करून वचूंक जाय. तकलेर फाटल्या काळांतल्या कोडू गोड अणभवांचें वा अगडासां वजें आसूंक जायना तशें फुडाराच्या रंगरंगयाळ्या सपनांचेंय वजें आसूंक जायना. हिमालयाचे यात्रेक वतल्या मनशामुखार अकूच काळ आसूंक जाय- तो वर्तमानकाळ. मुखावयलो खीण तोच खरो जियेवपाचो काळ. ह्या काळांत जो जियेता ताचे दोळे आनी कान दोनूय अक्ते अरतात आनी ते अक्ते अुरिल्ल्यानूच तो खऱ्या अर्थान पळोवंक पावता, आयकूंक पावता. हिमालयांत वचपाचें तें केन्ना पळोवंक नाशिल्लें तें पळोवपा खातीर, केन्ना आयकूंक नाशिल्लें तें आयकुपा खातीर. वेगान धांवतल्यांक हें केन्ना आयकूंक मेळना पळोवंक मेळना.

म्हाका अगडास जाता -

जम्नोत्री गंगोत्री करून हांव केदारनाथाचे दिकेन चलपाक लागिल्लों. वाटेर अके कडेन भैरव घाटी नांवाची अक सुवात मेळ्ळी. धा अक हजार फूट अंचायेची. चडून चडून वयर पावतासर नाका-पुरो जाल्लें. वयर मात पावलां- लाखांनी पर्वतांचो अक म्हालसागर ल्हारां ल्हारांनी असळटालो तो दिश्टी पडलो. आमच्यांतलो अकलो नरेश मंत्री- हे पर्वत पळोवन सामको धूंद जाल्लो. मोट्या मोट्यान अपनिषदांतलो -वेदाहम् अत्तम् पुरुष महान्तम्- हो श्लोक म्हणूंक लागिल्लो - 'आयकात रे अमृताच्या पुतांनो, दिव्य धामांत रावपी 'ताका' हांवें पळेला, काळोख चिरून येता आसतना पळेला, असो ह्या श्लोकाचो अर्थ आशिल्लो. ताणे खऱ्यांनीव 'ताका' पळेल्लो. आनी तो अुचांबळीत जाल्लो. ताचो अत्माह पळोवन हांवूय अुचांबळीत जावन आयलों. सैमाचे भव्य दिव्य देखाव हिमालयांतूच फाटल्या कांय दिसांनी कितले शे पळेल्ले. पुणूय येदो भव्य, येदो दिव्य पयलेच खेपे पळेतालें.

हो देखाव पळोवन दिसलें, धालून घेवचें आनी म्हजी कूड आनी हो देखाव हांचे मदलें वेगळेपणून ना करून अुडावचें. म्हाका हें जें कितें खोलायेन दिसिल्लें तें हांवें थंय अक्तावन दाखयलें. नरेश म्हणपाक लागलो, 'म्हणूनच तर हिका भैरव घाटी म्हणटात. भैरव पथी लोक हो देखाव पळोवन अितले अुचांबळीत जातात की तांकां ह्या देखाव्यापसून कडेक रावप मातूय सोंसना जाता. ते अुडी घेतात आनी कूड सोडून दितात.'

ऋषिनी अपनिषदां खंय बरयलीं, खबर ना. व्यासान महाभारत हिमालयांत बरयल्लें- अितलें जाणां. अुगनिषदांय ऋषिनी हिमालयांतू बरयल्लीं आसूंक जाय. 'भूमा'ची वळख मनशाक हिमालयांत न्हय जाल्यार, आनीक खंय जातली आशिल्ली? जीव आशिल्लो सृश्ट आनी जीव नाशिल्लो सृश्ट असो सृश्टींत वेगळेदार करपांत अर्थ ना- सगळें चैतन्यान भरलां हें-ह

हिमालयांत न्हय जाल्यार आनीक खंय कळपाचें ?

हिमालयांतलें सैम कितल्यो-श्यो गजाली आमकां समजावन सांगता. तकलेचीं दारां सारकीं अकतीं दवरूंक जाय आनी दोळ्याक आनी कानांक सारकें पळोवंक आयकूंक येवंक जाय. म्हणटकूच, सैमाचें सत्य, नवें- ताल्लपण, म्हणपाचें कळटलें.

सैमाक केन्ना म्हातारपण येना. सैम केन्ना पोरणेंय जायना. तें सदांच नवें ताल्ल आसता- आयजूव जल्मा आयिल्ले वरी दिनता. हाचें कारण शान्तम् शिवम् अद्वैतम् हेंच सैमाचें मूदल रूप, - हेंच सैमांतलें सत्य - हें हिमालय आमकां समजावन सांगता सैमांत गोंदळ बोवाळ कितलोय दिश्टी पडूं. गोंदळ बोवाळ हें सैमाचें सत्य न्हय. शान्तम् हेंच ताचें सत्य. सैमांत दुख्ख दैन्य कितलेंय दिश्टी पडूं, दुख्ख दैन्य हें ताचें सत्य न्हय. शिवम् हेंच ताचें सत्य. सैमांत कितलीय तोडफोड चलिल्ली दिश्टी पडूं, तोड फोड हें ताचें सत्य न्हय. अद्वैतम् हेंच ताचें सत्य.

सैमाच्या शान्तम् शिवम् अद्वैतम् रूपाचो साक्षात्कार हिमालयांतूच मनशाक सगळ्यांत चड जाता.

ह्या दिश्टाव्या भायर आनीक अक साक्षात्कार थंय जाल्लो- केदारनाथाक तीन सांजचीं पाविल्लों. चलून चलून पुरो जाल्लें. काळी कमळीवाल्याचे धर्मशाळेंत अक कूड घेवन- वरो बर्नुस-बर्नुस पांगरून- न्हिदिल्लों. भायर आकांताचें शीं पडिल्लें. रातच्या आठांच्या अदमासाक आमच्यांतलो अकलो आयलो आनी म्हणपाक लागलो, 'अठ, देवळांत आरत्यो सुरू जाल्यात.' म्हाका आरत्यांचें पडूंक नाशिल्लें. हांव तीर्थ यात्री म्हूण हांगा येवंक नाशिल्लों. आरत्यो चुकल्यो म्हूण म्हाका वायट दिसपाचें नाशिल्लें. म्हूण हांवें ताका म्हळें, 'शीं खाता मरे- शियांत आरत्यो कसल्यो ?'

'च्ये च्ये... आरत्यो पळोवपा सारक्यो हांगा सरल्यो... त्यो पळोवनूच तुका आपोवपाक धांवत आयलां. आरत्यो चुकल्यो जाल्यार व्हडांतलो व्हड अक अणभव तुका चुकतलो.'

नज जावन अठलें. देवळांत गेलों. आरत्यो सुरू जावन धा-अक मिणटां जाल्ली जावंक जाय खरें सांगतां- आरत्यांक येवंक नाशिल्लों जाल्यार अक अद्भूत अणभव म्हाका चुकतलो आशिल्लो अशें दिसलें. टिंग टांग टिंग टांग करून वाजतल्या घांटिच्या नादांत सबंद भारत-वर्ष हांगा अकठांय येवन नासतालो. पंजाबी, बंगाली, केरळी, गुजराती - जे हरशीं अकामेकांक आमी अकामेकां परस वेगळे अशें सदां सांगीत आयल्यात ते आयज हांगा अकामेकां मदले सगळे वेगळेवार विसरून गेल्ले. वेगळेवार विसरून 'आमी सगळे अक' हे भावनेन हांगा खरेपणाशीं अक जाल्ले आनी 'जय जगदीश हरे' भजनाच्या सुरान अकामेकांक गुंथून घेवन नाचपाक लागिल्ले. हांकां अकठांय हाडपी श्रद्धेकडेन म्हजें लक्ष गेलें. वेगळ्या वेगळ्या प्रदेशांत रावतल्या, वेगळ्यो वेगळ्यो भासो अुलयतल्या, अूच-अुणाकपणाच्या आनी आपले-पेलेपणाच्या वेगळ्या वेगळ्या पांवड्यांनी वांटून गेल्ल्या भारत-वर्षाक जी श्रद्धा अकठांय दाखता, अक करता, ती सुकूंक दिवंक जायना, सदळ पडूंक दिवंक

जायना - तिका कुडडी आनी संकुचितूय जावंक दिवंक जायना, ह्या निर्णयार पाविल्लों. लागासारूच 'ब्रह्म सत्य, जगत् मिथ्या' म्हूण संवसाराक सांगची शंकराचार्याची समाधी आशिल्ली. आयज म्हाका ती ह्या देशांतलो 'अकवार सत्य, वेगळेवार मिथ्या' अशें कितें तरी सांगपाक लागिल्ली.

हिमालयांतल्यान हांव परतलां तो हीय अक श्रद्धा काळजांत भरून.

पंचेचाळीस दिसांचे यात्रे उपरांत जेन्ना हरिद्वाराक परतलां तेन्ना 'हरिकी पंडी' र हांवें थारायल्लें-

हे खेपे हांवें फकत अुतराखंड पळेल. हिमालय अुतराखंडांत सांपना. हिमालय काश्मिरांत गेला. कुलू मनालीक पातळ्ळ्या, नैनिताल आल्मोडा, कौसानी ह्या वाटारांतूय पसरला, तसो दार्जिलिंग सिक्कीम मेरेन शेकानशेक पावला. सगळो हिमालय पळोवन घेवंक जाय. अेकादमान सगळो जालो ना जाल्यार कुडक्या कुडक्यांनी पळोवंक जाय- पुणून संपूर्ण हिमालय आयुष्यांत पळोवंकूच जाय. कांय जाणाचे वेत खंय जशें अुदेतात तशे विरगळूनूय वतात. तशे म्हजे विरगळून गेले. अुतरा खंडाची यात्रा करून आयले उपरांत काश्मिराक पावलों. पहलगंवा मेरेन वचून आयलों. दार्जिलिंगाक पावलों आनी सिक्कीम मेरेन भोंवन आयलों. पुणून -

जी धादोसकाय जम्नोत्री, गंगोत्री, केदार बद्दीचे यात्रेंत भोगिल्ली ती काश्मिराकूय भोगूंक पावलों ना, दार्जिलिंग सिक्कीमांतूय अणभवूंक मेळ्ळी ना. अुतराखंड म्हळ्यार अुतराखंड. ताची सर हिमालयांतल्या दुसऱ्या खंयच्याय वाटाराक येवपाची ना.

हिमालय म्हळ्यार फकत हिमशिखरां न्हय. हिमालय म्हळ्यार फकत देवदार चिडाचीं रानां न्हय, हिमालय म्हळ्यार घसघशा भाशेन व्हांवपी न्हंयांचे फकत अुगम न्हय- हिमालय हें अक वातावरण- तपस्येचें तशें अध्यात्माचें.

आयज म्हज्यात पयलीं भाशेन चलप जावचें ना. पुणून मागून नज, परतो अुतराखंडांत पावलों जाल्यार घडये परतोय दिसाक धा-धा, पंदरा पंदरा मैल चलून सशीं मैल माड्डीन. पुणून -

१९५६ त गेल्लों तो हिमालय पळोवन परतल्लों. आतां पर्थून पावलों जाल्यार घडये थंयच रावतलों. परतो येतालो म्हणपाचें खरेपण ना.

- ६ -

शैली- अक साधना

स्वा

स घेवप सभावीक तशें बरोवप सभावीक, अशे धरून बरोवपाक लागलों. बरयतां बरयतां लक्षांत आयलें, बरोवप हें हांव समजतां तितलें सभावीक न्हय. बरोवप ही अक कला- हेर कलां सारकीच नाजूक, ती सादपाक साधना जाय. साधना खूब गरजेची. ह्याच वेळार म्हजें शैलीकडेन लक्ष वचपाक लागलें. अलंकारीक शैली म्हाका केन्नाच आनूक नाशिल्ली. लिप्स्टीक, रूज, पावडर लावन सुंदर म्हूण भासोवपी 'अॅनॅमिक' चलये सारकी म्हाका ती दिसची शैली आरोग्यवान चलये सारकी दिसूंक जाय, दिरंगा-

करी नासतना सुंदर दिसूंक जाय अशें म्हजें मत्त आशिल्लें. सुंदर शैलीच्या सोदांत आसतनाच कोणे तरी अकल्यान सांगलें, (काय, खंय तरी वाचलें ?) अग्रजीतलो ट्रायडन वाच- **Prose has never been written in England like that before; it has seldom been written like that since.** म्हूण ट्रायडन वाचपाक घेतलो- जिवी तट्टीत, तरां-तरांच्या रंगांची, झुळझुळ करून व्हांवतल्या वाऱ्या सारकी तागेली शैली पळोवन खुशालभरीत जालों. वेगळ्या वेगळ्या शैल्यांचो अभ्यास करतलों, अशें थारायल्लें. पुणून हे तरेचो अभ्यास करपा खातीर जो वेळ भळूंक जाय तो म्हाका आयुश्यांत केन्नाच मेळ्ळो ना. नाका नाका जाल्ल्या राटावळिनी पडलों आनी जेन्ना ह्या राटावळि-तल्यान मेकळो जालों तेन्ना खूब अुशीर जाल्लो. खूब बरोवनूय जाल्लें. पुणून अेक जतनाय हांवें सदांच घेतिल्ली-

जें बरयतां ते स्पस्ट आसूंक जाय. म्हाका कितें सांगपाचें आसा तें पयलीं म्हाकाच सारकें समजल्लें आसूंक जाय आनी तें

बल्कांवार बसून कोणाकूय सांगतलों तितले सोपेपणान म्हाका तें सांगूक येवंक जाय.

शैली सुंदर आसची हो हावेस मनांत केन्ना धरलो ना. ती स्पस्ट आसची, सादी आसची, कानाक गोड लागता अशी आसची, अितलोच हावेस बाळगिलो. वाक्यां सुटसुटीत आसचीं हो विचार मागीर आयलो.

कांय जाण बरोवंक बसतात तेन्नाच येवजुंक लागतात. हांव अशें केन्ना करिना. कितें बरोवंक भायर सरलां हें हांव पयलीं येवजितां. तें तकलेंत भितरले भितर शिजयतां. शिजून तयार जालें अशें दिसता तेन्नाच बरोवपाक बसतां. बरयता आसतना मदीं मदीं नवें कितें कितें येवजिता- सृजनाचे प्रक्रियेचो हो अेक वांटो अशें धरून चलतां. कितें सांगपाचें आसा हें बरोवप्याक खबर नासत जाल्यार तो जें बरयता तें वाचप्याक दोन दोन तीन तीन खेपे वाचचें पडटा. वाचप्यांचेर हे तरेची आगळीक बरोवप्यान कळूंक जायना.

विकासात सहभाग आणि प्रगती

नवीन प्रकल्पांची उभारणी, विस्तार, आधुनिकीकरण आणि प्रकल्पात विविधता आणण्यासाठी दि इकॉनॉमिक डेव्हलपमेंट कॉर्पोरेशन ऑफ गोवा, दमण आणि दीव लिमिटेड कंपनीने वित्तपुरवठ्याच्या विविध योजना उपलब्ध केल्या आहेत.

सेवेचा प्रकार

- प्रकल्प निवड सेवा
- प्रकल्पाच्या जागेच्या निश्चितीसाठी सहकार्य
- उत्पादनानंतरचे सहकार्य
- प्रशिक्षण विकास कार्यक्रम

वित्तपुरवठा योजना

- भागभांडवलात सहभाग आणि व्यापारी बँकींग सेवा
- जमीन, इमारत आणि यंत्रसामुग्री घेण्यासाठी मुदत-कर्ज
- व्याजमुक्त विक्रीकर, कर्ज/विलंबित विक्रीकर योजना, भांडवली सवलत इत्यादी
- परकीय चलन कर्ज योजना, दर्जा नियंत्रण कर्ज योजना, अवजारे/ उपकरण पुनर्वित्त-पुरवठा योजना, इलेक्ट्रॉनिकसाठी विशेष सह-कार्य आणि आय. डी. बी. आय. च्या अन्य पुनर्वित्तपुरवठा योजना

व्यावसायिक हेतूने आम्ही वैयक्तिक मार्गदर्शन करतो.

प्रकल्पाची निवड, जागा आणि वित्तपुरवठा यापैकी कोणत्याही कामासाठी सेवा करण्याची आम्हाला संधी छ.

कृपया संपर्कासाठी :

**इकॉनॉमिक डेव्हलपमेंट कॉर्पोरेशन
ऑफ गोवा, दमण अँड दीव लिमिटेड,**

ईडीसी हाऊस, डॉ. आत्माराम बोरकर रोड, पो. वा. नं. २७५,
पणजी-गोवा ४०३ ००९.

टेलेक्स - ०१९४-३०४ फॅक्स नं. : ४९३८

फोन : ४५४१ ते ४५, ७६०४ ते ०८.

मुंबई कार्यालय :-

४०४, रिजेंट चेंबर्स, २०८ नरीमन पॉइंट,

मुंबई ४०० २१.

फोन : २३५२२९, २४२३८०

विकासाचे दुसरे नाव

दोन दोन, तीन तीन खेपे जें वाचचें पडटा तें बरप गंभीर आसतलें अशें म्हणूंक येना. तातूंत अस्पष्टपणा आसूं येता. दुर्बोधता आसूं येता. कठिणांत कठीण विशय लेगीत सोपे भाशेंत सांगूंक येतात, हें बर्बाद रसेल वाचतकूच समजलें. रसेलाचें सगळें बरप दार्शनिक-फिलोसॉफिकल. पुणून कोणाकूय समजूंक जाय हे तरेन बरयल्लें. शापेन हावर अपरांत हातांत पडलो. ताणें सोपेपणांत सादेपणांत जें सौंदर्य आसा तें अलंकारीक भाशेंत ना हाची जाणवीक करून दिली. सोंपी आनी सादी शैली आपशीं येना. ती केळोवची पडटा. संस्कारिते सारकी गजाल ही संस्कारिताय केळोवची पडटा. औचित्य, शिष्टाचार, मर्यादा, हीं संस्कारितेचीं लक्षणां. तीं शैलींतूय दिश्टी पडूंक जाय. संस्कारी मनीस हुतहुतो नासता, चंचल नासता. गंभीरूय नासता. तो प्रसन्न आसता. प्रसन्नूय आसूंक जाय तो केन्ना तुका वाज वा अुबगण हाडिना. तो स्वताय अुवांबळीत जायना, तुकाय अुवांबळीत करिना. यारोपांत सगळ्यांत बरें गद्य खंय वॉल्टेरान बरयलां. म्हाका वॉल्टेर वाचूंक मेळूंक ना. म्हजे मुखार गांधी आशिल्लो. काकासायब विनोबा आशिल्ले. तिगांचेय शैलींत तांगेलें अंतरंग दिश्टी पडटालें तांगेल्या बरपांतलें अेक अुतर हे वटेनचें तेवटेन करूंक येनाशिलें. तिगांचीय शैली संस्कारी, प्रांजळ, तांगेले अभिरुचिचो तसो तांगेले शक्तिचो अदमास करून दिवपी. गांधीची अिग्रजी तर गद्याची अेक बऱ्यांतली बरी पत म्हण मुजरत अभ्यासपा सारकी.

आपणाक कितें सांगपाचें आसा तें तांकां बेस बरें खबर आशिल्लें. देखून तांगेल्या बरपांत अेके तरेचो 'अधिकार' दिश्टी पडटालो.

हांव दोन निर्णयार पावलां-

१) कवीक गद्य सारकें बरोवंक येना. शब्दनादांत गुंग जावपी लोक हे. आनी

२) बऱ्या वक्त्यांक सारकें बरोवंक येना. अिग्रजींत जिका 'रिटॉरिक' म्हणटात तिच्यांत घुस्पल्ले लोक हे.

दोगांयची शैली पळोवपाक सुंदर दिसता. संगीतान भरिल्लीय-सुरेलूय- दिसता. पुणून तांकां कितें सांगपाचें आसा तें वाचप्यांक सारकें समजना. यमक, श्लेष हे गद्याक दुर्बोध करपी दोन मोटे अवगूण अशें म्हजें मत जालां. अुतरांत नाद आसता. हो नाद वाक्यांत येवंक जाय. पुणून अुतरांक रूपूय आसता आनी रूपाकूय नादा अितलेंव म्हत्व आसता हें आमी विसरूंक फावना. सूर, रूप आनी वजन तिगांचोय सारको विचार करून अुतरां आमकां वापरूंक येवंक जाय.

(२)

चाळीस वर्सां जालीं, हांव बरयत आयलां. म्हजी शैली निवळत गेल्या. पुणून अितल्या वर्सांचे हे साधने अपरांतूय म्हाका म्हजे शैलींत कितलींशीं अुणीं दिश्टी पडटात. म्हजे शैलींत कोंकणी अिडियम्स येनात. जांकां म्हणी आनी अिडियम्स येनात तांकां कोंकणींत बरोवपाचो अधिकारूच ना, अशें म्हजें मत आसा. पुणून,

जाग : आगस्ट १९९१

कितें करूं? ह्या दोन आंगांचो अभ्यास करपाक म्हाका वेदूच मेळूंक ना. येता तशें बरयत रावलां. तें dull आनी dry जावचें न्हय अितलीच अेक जतनार्थ घेतल्या. म्हजीं फाटलीं पुस्तकां पर्थून छापून काडचीं पडलीं जाल्यार हांव कितें करवलों, म्हाका खबर ना. आसात त्याच रूपांत छापूंक दिवपाचो म्हाका धीर जावचो ना. ताचे वयल्यान अेक हात ओडपाची अित्सा जातली. पुणून, हात ओडूंक बसलों जाल्यार म्हजें पोरणें पुस्तक पोरणें अुरवें ना. नवें जातलें. ताका मागीर नवें नांव दिवचें पडटलें.

म्हण हांवें अेक नेम केला-

बरयतां तें खंयूय तरी छापूंक दितां. तें खंयच्याय पुस्तकांत घालचें-शें दिसता तेन्ना ताचे वयल्यान अेक हात ओडटां. प्रेस कांपी तयार जावन मेळटा तेन्ना पर्थून अेक हात ओडटां. मागीर प्रकां वेळार अेक नदर मारून पळेतां. मागीर ताका ताच्या नशिवाचेर सोडून दितां.

शिवराम कारंथांक गोंयांत आयिल्लेकडेन- हांवें अेक दीस विचारलें, 'तुमगेलें पोरणें खंयचेंय पुस्तक पर्थून छापून काडचें पडलें जाल्यार तुमकां ताचे वयल्यान नव्यान अेक हात ओडपाची अित्सा जावची ना ?

तांणी मजेचीच अेक जाप दिली. म्हणपाक लागले, 'बापूय आपणाल्या पुताक तो वयार येसर तरेतरेचे संस्कार दिवपाचो यत्न करता. तो वयार येवन समाजाची अेक घटक जावन समाजांत वावुरपाक लागलो म्हणटकूच ताका ताच्या नशिवाचेर सोडून दिवंक जाय. बापायन मागीर ताका 'सारको' करपाचो यत्न करूंक जायना. पुस्तकांय आपणाल्या नशिवावर जगतात वा मरतात.'

झांकतां झांकतां मनीस गांवकार जाता तसो बरोवन बरोवन मनीस बरोवपी जाता. बरयत रावंक जाय. तागेलें बऱ्यांतलें बरें पुस्तक, हे भाशेन, अेका सारकें बरयत रावले अपरांतूय येता. पयलेंच पुस्तक बऱ्यांतलें बरें नासता. बरयत रावता तो चुको करता आनी चुको करांत करीत शिकता. खासा आपणाल्या अंतरंगाचो सोद घेवपाचो दुसरी वाट ना. अेक फावट मनशान आपणाक सोडून काडलो-डिस्कवर केलो- म्हणटकूच मागीर तो आपणाक अुक्तावपाचो- आपणाक अेकस्प्रेस करपाचो-यत्न करता. हे प्रक्रियेंतल्यानूच ताका तागेलो सूर लागता. - he arrives at. कोणे अेकल्यान म्हळां, a good work is a result of long apprenticeship and at the cost of good many failures. शैलीकूय होच नेम लागू जाता. शैली खातिरूय सूर लागूंक जाय.

० ० ०

जाग प्रकाशनाचें नवें पुस्तक

तरंगां

• बरोवपी : महाबळेश्वर सैल

मोल : रु. ५०-००

DIRECTORATE OF EDUCATION

Educational Development in Goa

1.

No. of Institutions on Liberation	To day (1900)		Enrolment On liberation		Teachers On liberation	
				To day		To day
Primary	476	1250	53607	107216	1206	3904
Middle	—	436	—	84840	—	2453
Secondary	95	329	9260	68064	321	2443
Hr. Secondary	1	39	921	16812	40	673
College (General)	—	15	—	9833	—	466

2. Marching towards achievement of 100% universalisation of Elementary Education by 1995.
3. Liberal provision of scholarships, freeships, book grants and other incentives to a large number of economically backward students, girl students SC/ST students etc. in order to check stagnation and dropouts.
4. Library movement. By 1995 every village Panchayat will have a village library. Taluka libraries are opened in all Talukas to encourage reading habit among the students youth and adults.
5. Emphasis on Vocational and Technical Education in order to encourage self employment and increase in employability in private firms.
6. Note-books sold at concessional rates to students through schools, Co-operative societies and Sahakari Bhandars.
7. Mid-day meals being provided to 20,000 children in Primary Schools.
8. Free supply of text books, note books, raincoats, uniforms, etc. to the poor and needy students in the rural areas so as to achieve 125% enrolment in elementary schools and help in achieving 100% literacy by 1992-93.
9. Government is marching towards achieving 100% literacy in the next 2-3 years. Literacy percentage even in backward talukas like Conacona, Sanguem, Sattari, Pernem, etc. is 80% in the age group of 15 to 35 years and 70% in the age group of 0 to 100 years as per the survey conducted in March 1989.
10. An Institution known as District Institute of Educational Training has been established at Porvorim in order to upgrade the training programme of pre-service primary teachers.

FUTURE PLANS

1. Establishment of a Sainik School in Goa.
2. Upgradation of State Institute of Education into a State Council of Education Research and Training.
3. Upgrading the taluka level administration and complete decentralisation of power at Zonal and Taluka Level.
4. Strengthening of inspectorate at Zonal and Taluka level in order to provide regular and effective training and supervision to the teacher at all levels upto Higher Secondary level.
5. Provision of liberal grants and buildings loans to private schools.
6. Incentive grants to the private Secondary Schools in order to encourage healthy competition among Government schools.

DIRECTORATE OF EDUCATION

GOVERNMENT OF GOA,
PANAJI-GOA.

गचपी कलयतात...

भौ. संपादक,
'जाग'

फोंडें गोंय,
ता. ५/८/१९९१

नमस्कार. हांगासल्ल्या म्हज्या एका इश्टाच्या घरा गेल्लेकडेन जागाचो जुलै ९१ चो अंक वाचूंक मेळ्ळो. तांतुंतलें 'दर्जेदार' साहित्य वाचून काडलें. आनी ताचेविशीं थोडें बरयन दिसलें.

तुमचे 'संपादकीय' सणसणीत- 'सणकुटेर थापट फुळ-यतकीर दोळ्यांसांम्हार कांजुलें दिसचें' अशें.

'विचारां धार' 'इतिहासाचीं पानां' सारकिलीं सदरां बरीं आसात-

जागांतली कवी शंकर रामाणी हांची- 'मोटार'-कवी माधव बोरकार हांगेल्यो कविता मानवल्यो. कवी परेश नरेंद्र कामतीची 'बिब' ही कविताय अर्थ-आशयाचे नदरेन अर्थपूर्ण आसा. ही कविता म्हाका चड आवडली.

जागांत नवें नवें (स्टँडर्ड) साहित्य वाचपाक मेळटलें अशी आस्त धरतां.

बरें साहित्य छापिल्ले खातीर तुमकां परबीं.

तुमकां बरें मागून

तुमचो

- चंद्रकांत देसाय

० ० ०

वासको, गोंय

ता. ११-८-९१

संपादपी 'जाग' हांकां

सप्रेम नमस्कार,

'जागा'चे आंक हांलीसाराक पयलीं बरी नेमान भायर सरतात म्हणपाचें दिसून आयलां. खरें म्हळ्यार हो प्रस्न हांवें तुमकां विचारप तितलें योग्य न्हय. कारण म्हयन्यामाल आंक भायर काडप म्हळ्यार कितें सोपें काम न्हय. ते भायर तुमचे सारकेल्यांक ते छापूंक लेगीत बेळग्यां वचचें पडटा. गोंयांत वेवस्ता जाताली जाल्यार बरें आशिल्लें. आनी सगल्यांत व्हडली अडचण म्हळ्यार अर्थीक बाजू सांबाळपाची. ती कशी काय तुमी सांबाळटात तें एक तुमकांच खबर, अशें आमूनय हांवें वयलें विधान केलें. हाचें कारण, तुमचो आंक येनाकुडें कितें तरी वाचपासारकें मेळिल्ल्याची खोस जाता आनी आयिल्लो आंक बशिल्ले बसकेर वाचून काडलेबगर समाधान मेळना.

तुमचो

- श्यामसुंदर कामन

० ० ०

संपादपी 'जाग' हांकां...

पांच स म्हयन्या फाटल्या एका आंकांत तुमी वाय विनया नाडकर्णीचो एक नवो लेख रोखडोच उजवाडा येवपाचो आसा म्हणपाचें जाहीर केल्लें. त्या लेखाचें जाळें कितें? नाडकर्णीचे लेख खऱ्यांनीच thought provoking आसतात. तांणी जागांत नेमान बरयल्यार खऱ्यांनीच 'जागा'ची सोबा आनीक वाडटली आमली. ते भायर वायलांच्या प्रस्नाक वाचा फोडपाचें आनी तेंच एक आगळेव धर्तीन हें तांकांच बेस बरें सादिल्लें आसा आमची अत्सा हे चिटये वाटयां तांच्या कानार घालपाचें काम केलां- मनार घेवप ना घेवप, तांचेर आता.

बरें मागून,

तुमची

- नीता कामन

० ० ०

सादोळशें, काणकोण-गोंय.

ता. २०-८-९१

संपादक 'जाग'

मायेमोगाचो नमस्कार,

गोंयांत हालींसाराक राजकी मळार जो गोपाळ-कालो चल्ला ताचे संबंदान तुमी संपादकियांत तुमचे विचार कांयच मांडलेनात तें कित्याक हाचो बाध जावंक ना. सध्या घडटात त्यो घडणुको तुमचे नदरेन सामान्य काय कितें? एका सुपुल्ल्या राज्यांत ५४ मंत्र्यांची कॅबिनेट, तांकां बंगले, गाडयो, तांचो खर्च, हाकाच लोकशाय म्हणपाची काय कितें? आमी लोकशायेची पुस्तकांनी व्याख्या वाचिल्ली, परिक्षेखातीर पाठ केल्ली पूण तांचें व्यवहारीक रूप तें हें काय कितें? तशें जाल्यार शिकिल्ल्या गजालींचो आनी वेव्हाराचो ताळमेळ बसना अशेंच म्हणचें पडलें ना! तुमी हे संबंदान तुमचे विचार भीडमूर्खत धरिनासतना मांडचे अशी आशा धरतां.

तीच गजाल सध्या आमच्या गोंयांत 'डेवेलोपमेंट'च्या नांवान जो शब्द चल्ल्या ताचो. नायलॉन ६६ चोच बोवळ घेवप. केरोना दोंगरार हो प्रोजेक्ट. दोन व्हटांनी सगळीं कुळागरां बी पिक्वाळिच वाटा- दोनक किलामिटराच्या अंतरार खांडेसारचो न्हा. अना ते न्हंयेक मेळपी ल्हान ल्हान व्हाळ आनी व्हाळयो मान हय वाटारांतल्यो आसात. अशे हे सुवातेर, मुद्दम करूं नाका पूण चुकून माकून कांय विखाळ जिनस हवेंत आनी उदकांत कठनासतना गेले जाल्यार लेगीत केदो घात जावपाचो! कळागरां शेतां तर आपशींच सोंपतलीं पूण पणजेच्या बळकांनी रावपी लोक बशिल्लेकडेन नळाचें उदक पियेवन राम म्हळे बगर रावचे नात अशें दिसता न्हय? मागीर अडव्हांनीलो राम भजपाचो थंय उरतना. उद्देगधंदे फुडें येवंक जाय- फकत सरकारक टॅक्साचे कोटयांनी दुडू मेळटात म्हण न्हय- जाल्यार लोकांक चाकणो मेळटल्यो म्हण. -तांचो पोटाचो प्रस्न सुटटो म्हण. गोंयांत शाळा कॉलेजींनी दर वर्सा हजारानी भुरगीं शिकून कळत भायर सरतात

विचारां-धार :

मुक्तताय

पूर्विल्या इतिहासांत विद्वान दादल्यांवरीच विद्वान पंडिता बायलांचोय उल्लेख केल्लो मेळटा. वेदान्तासारक्या गहन विशयांत दादल्यांवांगडा बायलोय वादांत वांटो घेताल्यो. पयलीं चल्याभुरग्यावरी चलयेच्याय शिक्षणाची सुरवात उपनयन संस्कारान-म्हळ्यार मूज बांदून जाताली. तीय गुरू घरा वताली. सहशिक्षणाची वेवस्ता आशिल्ली. कांय तरनाट्यो लग्न जाय नासतना विदुषी म्हण जल्मभर वेदाभ्यास करताल्यो. जांकां ब्रह्मवादिनी म्हणटाले. आनी लग्न जाय मेरेन ज्यो शिक्षण घेताल्यो तांकां सद्योवधू म्हण वळखताले. कांय बायलो उपाध्यायिनी आसताल्यो. धर्म व्याकरण, तत्वज्ञान बी विशय त्यो शिकयताल्यो. आठव्या शतमानांतल्या आरबी ग्रंथांत RUSA (ऋषा) म्हण विद्वान भारतीय बायलांचो उल्लेख केल्लो मेळटा. ख्रिस्त-१००० साला मेरेन शिक्षणासंबंदान अशी बरी स्थिती आशिल्ली. दादल्यावरी बायलय पुराय शिक्षण घेतालीं.

फुडें वेदविद्या फाटीं पडली. आनी कर्मकाण्डाचे दीस आयले. ब्राह्मणांचें म्हत्व वाडलें, वेव्हाराक पुरो इतलेंच शिक्षण जावंक लागलें आनी तेंय फकत दादल्यांखातीर. बायलांचो शिक्षणाचो अधिकार सोंपलो. रांदन आनी नुरणी हेंच तिचें कार्यक्षेत्र जावन पडलें.

ब्रिटीश राजवट सुरू जावचे पयलीं अशी ही स्थिती आशिल्ली. फुडें इंग्रजांक राजकारभार चलोवपाखातीर नोकर जाय पडले. ते खातीर स्कुलां सुरू केलीं. फुडें फुडें

बायलां शिक्षणाक वेग आयलो. तांचें अज्ञान आनी तांची काकुळटेची स्थिती हाचेर शिकिल्ल्या तरणाट्याचें ध्यान गेलें. हेर समाजीक चळवळीवरीच बायलां-शिक्षणाक नेट आयलो. नव्या विचारांची प्रेरणा घेवन फुडें सरिल्ल्या तर-नाट्यांक जाणट्यांचो आडमेळ आसलोच. ताका तोंड दीत दीत प्रबोधनाचो काल उजवाडत रावलो.

ही प्रबोधनाची सुरवात जाली बंगालांत. बाह्यो समा-जान ताची बुनयाद घाली. बायलांशिक्षणाक पयलीं थंयच मूर्त रूप मेळ्ळें. १८२० त कलकत्याक बायलांखातीर बगळें कॉलेज स्थापन जालें. १८४८ त मुम्बयंत शंकरशेटवाडींत चल्यांचें स्वतंत्र अशें पयलें हायस्कूल सुरू जालें. ज्योतिबा फुलेन पुण्यांत चल्यांखातीर शाळा सुरू केली. १८८३ सालांत थंयच चल्यांखातीर हायस्कूल सुरू जालें. महारा-ष्ट्रांत लोकहितवादी, न्यायमूर्ती रानडे, गोपाळराव आगर-कर, ज्योतिबा फुले हांकां हाचें सय दिवचें पडटा. बायलां चळवळीची सुरवातच तांणी पयलीं आपल्या घरांतल्यान सुरू केली. पोरण्या विचारांचें आनी संस्कारांचें चेपण पयस सारून आयज बायलमनीस दादल्याच्या पांवड्यार एकठांय रावन जिणेच्या पुराय क्षेत्रांनी आपणाली व्हडवीक सिद्ध करीत आसा. दोतोर, इंजिनियर, प्रोफेसर, शिक्षिका, पुलीस, तशेंच हे फुडें भारतीय सेनेंत लेगीत ती पुराय दळांनी वावुरलेबगर रावची ना. गल्फझजांत अमेरिकेचे सेनेंत बायलो आशिल्ल्यो म्हणपाचें सगळ्यांनी आयकलां. आमच्या देशांतल्या खंयच्याय कार्यक्षेत्रांत आयची भारतीय बायलमनीस सदांच मुखार आसतली म्हणपाची शुभचिन्नां बरे भशेन दिसू लागल्यांत. हजारांनी वर्सा मेरेन चेपिल्ली, चिड्डल्ली, अंदल्ली बायलमनीस स्वतंत्र तरेन हुस्वास घेवंक लागल्या ही केदी खोशयेची गजाल !

-०-

तांची कितेंय तरी वेवस्था जावंक जाय म्हणपाचो विचार सरकाराचे तकलेंत येवंक जाय आशिल्लो. पूण म्हाका दिसना, ह्या नायलॉन ६-६त आमच्या लोकांक चाकऱ्यो मेळटल्यो म्हण.- ह्या आनीक जायत्या नव्या प्रस्नांचेर तुमचें चडांत चड लिखाण उजवाडा येवचें अशी आशा घेतां.

तुमकां बरें मागून,
तुमचो
अनंत प्रभू

बोड्डे, दिवचल, गोंय
ता. २०-८-९१

नमस्कार,

जागाच्या अंकांत उजवाडा आयिल्ली ' वावू ' ही अनुवादीत कथा वाचली. शैलेश बाबान तिचा अणकार करतना तांतले वातावरण गोंयच्या वातावरणांत इतलें जुळोवन घेता की, ती कथा अनुवादीत जावं रूपांतरीत अशें दिसच ना. अशे तरेचें अनुवादीत जावं रूपांतरीत साहित्य कोंकणींत जाता तितलें येवपाक जाय. कोंकणी समृद्ध करपाचे जायते मार्ग आसात तांतलो हो एक महत्वाचो अशें मानूंक जाय.

' जागा ' क उपाट यश चितून,

तुमचो

- श्रीकान्त देसाय

भीकमाग्या

— शैलेश राजत देसाय

इतले म्हणसर अचकीत एका आवाजान म्हाका कच्च करून आंग काडूंक लावन उमळायलो. 'कितें कसो गेलो दीस?'

खिणाभितर त्या आवाजा भंयान हांवे ती मोड कवळ्ळी. तो आवाज गंगूचोच हें कळपाक म्हाका कळाव लागलो ना. म्हऱ्यांतच भुरग्याकुशीक रावन गुरगुरून तें म्हाका भेस्टायतालें. 'हराम, नीच, हलकट, म्हज्या पोरान एक रुपयो आनी तुका धा धा रुपयांच्यो नोटी? नीच हलकट... तुजे लागीं आसा तितलेय दूड, पयेंन पय तुवें म्हाका दिवंक जाय. चोर, नागोवणो खंयचो...'

निमाणे ताणें म्हज्या खोमसाकच घट धरलें. तशें केल्ल्यान रागान सोंडना जावन हांवें ताचे दिकान तोंड केलें आनी खांय्यांतली कुवडी काडून ताचे फाटीचेर एक धपको शेकयलो.

आ

पणाक वायट दीस आयल्यान, जियेतलो जाल्यार पेजेचोय आधार ना, तेन्ना मार्गार वतां आनी लांकांमामकार हात पसरायतां, आसा तसो वचून-अशें कोणाकूय दिसता जाल्यार ती एक व्हडली पिमायूच म्हणची पडटली. एका दिमान तुज्यान भीकमागो जावंक घेवचेंना. दीस कमले वर्म लेगीत पावचेंना. हो धंदोच असो आसा की ताच्यांतल्यो खुबी तो रोंखडचारोंखडचो भायर फोडना. ताका लागता तकलेचो थण्णाय, खर गिन्यान आनी तल्लख बुद्द. म्हजीच देख घेयात. आयज हांव पन्नास वरसांचो आसां आनी फाटलीं बीस वरसां ह्या धंद्यांत आसां. पूण तांतूंत हांव राटलों हाची म्हाका खात्री जाली ती बगी धा बारा वरसांनी. सुरवेक खाड वाडयनामतनाच हांव भोंवतालें. वाडयल्लें खाड म्हळ्यार एक बुडबुडीत वस्त आनी बुडबुडीत खाडाचो मनीस दिसता बुरसो आनी असल्या मनशाक

पळेताफुडेंच कोणाकूय काकुळट दिसता; देखून खाड काडिनामतनाच भोंवंक जाय हें श्रितलें कळपाकूच म्हाका कितलो तेंप लागचो? हिशेब केल्यार कितेंय ना जाल्यार दान वरसां लागल्यां जातलीं. आतां आमी मुस्तायकेचें पळोवंया. कोणाकून दिसता जावंचे की रुपयो मारिल्ली, खतां भरवण जाल्ली आनी धिक्क्या कणकणी धागे मारिल्ली वा रफू केल्ली मुस्तायकी घाली की भीक-माग्याचें संवंग सजलें. पूण न्हय. पुराय बारीकसाणेन, बेस बरें वितून हांवें सोद लायला तशी तकालम कोण घेता? गिमांतल्या तापी सारक्या दिमागी जडगुळो दाटदाट लोगटां वा आगाक कातरे पडटा अमल्या शिया तेंगार पातळकल्ल मुस्तायकी घाल्ल्यान कितें नखलामी जाता तें तुमकां खबर ना. मार्गानी भोंवतल्यांच्या आंगार गिमांत पातळ जाल्यार शियांत दाट मुस्तायकी आशिल्ल्यान म्हजें आनी तांचें भितरलें धर्तरी सर्गीं येदें अंतर तांच्या मनाक जाग हाडटा. ताका लागून काकुळट किल्लना

आनी काकुळट रजता थंय गीक चंवरा आनी फळटा. देखून गिमांत हांव गोजडेभशेन दाट कलसांव जावं खोमीस आनी शिया कुडकुड्यांत गाक्षा इतली पातळ बोंदरी मुस्तायकी घालची घालून सरत्या कलसांवाक असो एक फाळ काडटां की थण्ड किरांव वाऱ्याचे झोतीन तो हालनाफुडें भितरल्या म्हज्या पांयाची कात लोकाक दिश्टी पडची.

आतां आमी भीकमाग्यांच्या वायटांच्या प्रस्नाकडेन पळोवंया. हीं वायटां तांकां खऱ्यानिशीं जाल्लीं आसूंत वा नासूंत पळेतल्याक तीं भायर दिसूंक जाय. भितरलीं वायटां-देखीक पचनाशिल्ल्यान पोटफुगिचें, सूज भरिल्ल्या फुफडांचें, कातरे पडिल्ल्या आंतकड्यांचे- असलीं थंय कांयच उपकरपाचीं नात. नदर पडनाफुडें सट करून दोळ्यांत भरतात असलीं भायलीं वायटां आसचीं पडटात-मोडके, कुड्डे, थोंटे, लंगडे, चोंचरे, भेड्डे, सुजिल्ले, भगडेल्ले- थोडे भितर सांगतलो जाल्यार तुटिल्ले जावं कुशिल्ले असलेच वायटांकार नदरेंत भरसारके आसतात. आनी हेचखातीर हांव दोन कामटां-मदीं म्हजो पांय तरांटून बांदतां आनी फाळ्यांनी तो चरचरीत गुठलावन ताचे वयर कापसा मलमाची घडी पातळायता. आनी त्याच पांयांत आसता टायराची खोंट मारिल्ली, तुटिल्ल्या पट्यांची, सुमान गांठयल्ली एक जडजड गुठो व्हाण. कातरे पांय घेवन, दोय खांद्यांनी दान बड्यांच्या कुबडयो तेंकोवन उडक्यो मारीत भोंवतल्या भीकमाग्याक आपणाल्या दुखाची जायरात करपाची गरजूच कमली? दोळे फुटकाक लेगीत ती दिशतली.

तोंडाची नुरा कशी आसूंक जाय हेंय तितलेंच म्हत्वाचें. दिस्तादिस्त फाव मारकें तोंड करपाची कला म्हाका साद मेरेन कितल्या तरांचीं तोंडां करून हांवें पळेले जावंचे? आयज अशें कर, फाल्यां तशें कर अशे एकासारके जायते येत करून निमाणें बांदऱ्याचे व्हडले इगर्जीत माचयेवयर दिमी माडून बशिल्ल्या चित्रांतल्या मांव जुझेच्या तोंडावेल्या नुरांची नकळ करपाचें हांवें थारायलें. दोळे मळवाकडेन धोर जाल्यात,

य तरी मागिल्ल्याची चर्चा, यवजिता तें टलेंच अशी आस्त उकतायता आनी लेव थण्डसाणेन सगाधिस्त जाल्ली ती जाणें हें चित्र चितारलांल्या चित्रिकाक पण कितें करतां हाची साबुद्द आशिल्ली थंये. इतलेंच कित्याक, आमचे सारक्यांच्या कसबी धंद्यांतूय कलेक कितें जी चलती ता ती आमी नकळें शें न्हय. तुमकां दिसूं लागलां की येन्नासर हांव तातुंतूय पूर्णत्वाक येतां म्हण. पूण ना. अजुनू तांतूंत कितेंय उणाव आसा, पिरायेन जाण्टो वायटां पण काळजाचो मायेस्त भोकमागो अशें जें व्यक्तिमत्व पुरतें करपाक म्हाका म्हजे गडा एका ल्हान भुरग्याची गरज आसा तें म्हाका दिसलें. पूण नशिबूच घुंवले. चड शा धरल्यार फस्तीक पडटा म्हणटात तें लोक न्हय. कितें सादलां सवरलां तितल्या- हांवें खोशी जावपाचें. पूण चडा टल्यान लागिल्ल्यान पडलों हांव जाळांत.

गिरगांव रस्त्याचेर, धोबी तलाव आनी राबाजार हांचे मजगतीं आशिल्ल्या एका रवाड्याले चाळीच्या एका कोनशाचे चार तीन कुडींत रावतिको करतां थंय लागीं गसार जायतीं कोयरा-मातयेत भोंवपी गकुलीं भुरगीं हांव पळेटालों. तांच्या वय-बापांक समजलें जाल्यार तांतले प्र जाण तरी भोवच. खोशयेन आपणाल्या भुरग्यांक म्हाका वांगडा दिवंक दोळे धांपून न जातले आशिल्ले. पूण इतलें पयम पाची म्हाका गरजूव लागलिना. म्हाका धंग ना, दिसूयभर कपलाक रयो, तोंडान तशें आंगान विद्रूप, छांत अदीक म्हयनो तशें अदिकचाराक उवें आनी खंयच्या काणाल्या पोरसांत पट्टें सात्र मारपाचें काम करतल्या गंगून ले एकसुरे धवेक तें वागयता ती तरा भोवन म्हजें ध्यान आपणाचेर ओडून कें. रमओ आशिल्लें निखटें पांच वरसांचें. एका खिणाक आवय ताची अपुरबाय ताली ती कितली? मुड्डून सामकें तांत घेताली, पापीर पापी घेवन सांमपून तपून ताका घुस्मटायताली, हांगाथंय मन बिसकुल्यो, बावली जावं नवो स्तीद विकता हाडूंक जीव खरशिताली;

जाल्यार दुसऱ्या खिणाक त्या मुखदुबळ्या भुरग्याकडेन केल्ल्यो तिच्यो करण्या पळोवन लजेन मन खाकुडटालें. त्या नाखटा येद्या भुरग्याच्या आंगार वस्स वस्स करून वचून करंदाय करप, ताच्यो केंसड्यो पिसडप, तोडांत एकासारक्यो ताच्या नांवान गाळी फस्ती- आनी त्यो कित्याक काय म्हळ्यार ताकालागून तिची वाट लागिल्ली, पुराय जिवीत त्रामांत गेल्लें असो तिचो सदचोच पाठ आशिल्लो. जाण्ट्यांनी नेण्ट्यांमुखार उलोवंचीं न्हय असलीं आंगार शिरशिरो हाडपी उतरां ती टांचे पावला त्या पोरान सामकार उलयताली. रमओ कडेन पळेल्यार, नशिबानसार आवय परस भुरगेंच कूसभर अदीक समजिकायेचें आनी बुद्द आशिल्लें अशें दिसतालें. सभावान थंड, रंगान सावळें, धांटकूळोच तोंडादिवो, बारीक लिकलिकीत दोळे आनी हाडापेरान बरें. लारांज्या शिरो चोखतना वा बावली घेवन खेळटना, आयिल्लो गेल्लो करता ती अपुरबाय मिजडेनासतना तें करून घेतालें. खऱ्यांनीच म्हाका जाय तशें, कालेतीन थण्ड आनी सोंशीक, बोवाळकान्न न्हय, न्हय हुतहुतें वा शिरो ताणपी, अशेंच तें भुरगें आशिल्लें. एक दीस अशीच ताची आवय ताच्या नांवान बोवाट मारतना म्हज्या कानार आयलें आनी हांवें कळाव केलाना. म्हजे भिताडे लागसारूच पोरसांत बांदिल्ल्या एका पट्यांचे कुडींत ती रावनाली थंय गेली आनी कांयच अनमन नामना सरळ आवयलागीं उतर घालें : 'दिमाक सुत्रो आनी ताचें जेवणखाण म्हजेर पावले' जिवार येवन हांवें विचारिल्लें. तें आयकून गंगू इतलें तापार जालें, गाळीचो इतलो पवम ताग म्हजेर शिवरलो की हुमेन ओलो चिप्प जालों हांव. तें परतलें पूण दुसऱ्या दिमा सकाळीं झिळमिट्यार ताणें जावन म्हज्या दारार खरखरायलें तेन्ना म्हाका नखलामी जाल्लेवरी जालें. दार उकतें करीत जाल्यार गंगू रमओक हाताक धरून दारांत उबे आसा.

अशे भशेन रमओक घेवन भोंवपाचें म्हजें सत्र सुरू जालें. आमी पयस वतालीं. आयज इगर्जे मुखार जाव्यार फाल्या गिनेमा कुशीन. बरे बरे लोक गर्दी करतात थंय

एक सुवात सोदून वणटीक वणखून हांव बसतालें. फाळ्यांनी, तिराट्यांनी बांदिल्लो आनी वयर कापसा घडयो घाल्लो म्हजो पांय हांव मुखार पातळायतालें. कुशीक आसतालें भीक गुंजावपाक दवरिल्लें म्हजें चेपें. आनी दोळे मळबाकडेन लावन, हात मुखार करून पुटपुटटालों सदचीच म्हजी परवड. रमओ म्हजे मांडयेर पोवुडलेलें आसतालें. हाताचेर म्हज्या ताची तकली वणखल्ली, धोंपराचेर ताचे पांय पातळिल्ले. अशे भशेन की पळेतल्याक तें एक न्हिदलां वा घुंवळून तरी पडलां अशें दिसचें. बुद्दीन तें भारी तीख. गळीतगात्र जावन म्हज्या आंगार अवळय पडपाची कला ताका भोवच बरी सादिल्ली. खरें पळेल्यार अशीं वरांचीं वरां एका वाविल्ल्या फुलावरीं पडून राविल्ल्यान ताका वाज येवन तेंगळीत जातलें. आनी येता वता तो मनीस, ताचे बलायकेची गवाय दिवपी ताच्या फुगऱ्या पंल्यांक बारकायेन पळेनासतना मनांत समजतालो की तें बावलां सुकलां तें वाजान न्हयच न्हय, अशक्ततायेनूच. ताचें वजन पळेल्यार तें शिशाचें बी घडोवंक ना मू ह्या दुबावान म्हजे हात म्हाका पळेटाले. एका-सारकें वरांची वरां धरून म्हजें आंग दुखलें म्हणटकूच लागसारूच खेळूंक वच अशें सांगून हांव ताका धाडटालों तेन्ना तें एन चार पावलांचेर आपणाली बावली घेवन मोन्यानी खेळूंक लागतालें. फुडें फुडें हांव ताका केन्ना केन्ना भिकेखातीर लोकां सामकार हात कलंक वा एकाद्र्याच्या कलसावांक सरळ वचून घट धरूंक फर्मावं लागलों. एका लक्ष्मणायेच्या भुरग्यान कलसावांक घट धरून काकुळटवाणे नदरेन पोटाखातीर मागप म्हळ्यार ताचो परिणाम त्या मनशा-चेर कितलो जाता ताची जाणवीक म्हाका आशिल्ली. रमओ हीं सगलीं कामां भोवच हुशारेन आनी कमलेव तरेचो वेगळेवार करिनामना येन बरें करताले; इतके की केन्ना केन्ना तें पळावन म्हाका लेगीत अजाप जाताले. हांव म्हज्या मनांत म्हण 'इतलें पिरायेन ल्हान आसुनूय, तकलेन तितलें फीन ! तकलेत ताच्या कितें कितें धोळटा तें म्हाका समजल्यार कितलें बरें जातलें ?' कशेंय आसूं, आमचें दोगांयचें बेस बरें

चलिल्लें. वाटेवर्यान वता आसतना म्हजे फाटल्यान लागून म्हज्यो सगल्यो-फकाणां मारपी आडांगी भुरगीं पळेल्ल्यान भुरगें म्हळ्यार म्हजे तकलेची शीर ताणटाली, ताचो किवाटो येतालो, दोळ्यांदिश्टीक नावा जातालें अशें आमुनूय रमओचीम्हाका इतली ओड लागिल्ली की मांगल्यार लेगीत कोणाक खरें दिसचेंना, म्हाका तें खासा म्हजें भुरगें कशें दिसतालें.

हाचे उफाटें गंगू. तें सामकें म्हज्या सुखा-आडूच उठिल्लें. धूव जितली थण्ड तितली आवय हून-हुलोप. पयलीं पयलीं सगलो दीस काम केलें उपरान्त एकूच वस्त म्हाका थाकाय दिताली ती म्हळ्यार सारो. तिनसांज जाली म्हणटकूच हांव म्हजे सुवाते वयलो उठटालों. सामकें पुरो जाल्ल्यान आनी हाडां मोडिल्लेवरी जीव जाल्ल्यान हांव वतालों तो तडक ग्रँट रोडावयले तिमरे काँस लेनीत जंय मेळटालो लिपचोरयां भाटयेचो सोरो. थंय वचून एक थंय दोन कोपां मारप होच म्हजो विसव जाल्लो. पूण ज्या दिसाच्यान रमओ म्हजे जोडिचें वांगडी जालें त्या दिसाच्यान ह्या थंडायेच्या आनी मुखाच्या दोन वरांक विखाचो बादिकार जालो. म्हजी ही संवय जाणा जाल्ल्यान तें राखसूल गंगू पयल्याच कोपाक तोंड लावन ओंठ मिजोवंचोंच आमां म्हणटा म्हणसर पांखा आशिल्लेवरी गुत्यांत वारो कशें रिगतालें आनी कमल्याच आगोवण्याचो वाट पळेनासतना मुखार वसून म्हजे लागीं कांप मागताले. आनी पिशा ताकतिकांन पियेले उपरांत बेबदे जावन दांत किल्लून किल्लून पानवळ दिलेवरी तें म्हजेरूच तापार जातालें. पयल्या फाराक थोडें नमतें घेवन, पूण ताच्या तोंडाक हांवें तोड लायलें की ना आवाज चडोवन रणखेवा केल्लेवरी नाका नाका त्या उतरांनी तें म्हजेर फोग काडटालें. म्हजे भशेन पियेवंक आयिल्ल्या लाकाक ती मजा जाताली. सगल्या नेटार आनी ताच्या नाड्यार उज्यांत तेल घालून ते ताका म्हणटालें : 'गंगू, तुजे धुवेच्या जिवार तो हुडू सावयता तें तुका दिसना ? सांग ताका, तोंडार सांग, तूं हलकट-नीच म्हूण.' गंगूक असल्या कामाक कोणाच्याच

नेटाची गरज नाशिल्ली. हात नाचोवन थंय थंय करीत आनी म्हज्या नाका सकयल बांटां तोंपीत तें आड्डटालें. 'हराम खंयचो, हलकट, रमईच्या मड्यार एक रुपयो आनी धा-धा रुपयांच्यो नोटी तुका. हांगा बसून यथेच्छ सोरो माळंक आनी सारोवणी करपाक हांव. वयर आनीक तोंड घेवन तूं म्हाका सांगतां रमओचेर तुजो जीव जडला म्हूण ? हय-खरें आसा. बैलां-गाडयेकार तागेलें सामान व्हरपी बैलांचेर मोग करिना तसलो मोग तुका आसा तो रमओचो. लग्न नाशिल्लो, हराम, हलकट मनीस तूं. ताका हांव व्हरतलें आनी मागीर तुका कळटलें.'

आनिकूय जात्र जाल्यार कोप घे अशें सांगून ताका थातारपाचे हांवें येत केले. पूण फुकट. तें काय निवळलें ना. अखेरक थंय जमिल्ल्या लोकांक आपणालो नेट दाखोवपाखातीर भुरग्याच्या हाताक घट धरीत आनी म्हाका गाळी संवीत संवीत 'सांबाळून राव, म्हाका परतें तोड दाखयशी जाल्यार' अशें सांगून त्या पोराक फरफरीत ओडीत घेवन तें गेलें. पूण तो आशिल्लो सगळो सोऱ्याचो प्रताप. दुसऱ्या दिसा मकाळीं टायमार सामके नमळायेन आनी केल्ले करणेचें वायट दिसून रमओक व्हर म्हूण मागूंक तें म्हज्या दारा-लागीं तयार. भोंवपाक परती जाली आमची गुरवात. आनी परतुनूय तीच तरा-परती परतो. म्हाका दिसलें. अशे भशेन हें चलच बरें जावचेंना. पूण हावें पयलीं म्हळां तशें रमओचेर म्हजो खुबूच जीव घुमपल्लो. इतलें थण्ड, तशेंच लक्ष्मणबायेचें आनी गनी-च्या कुमब्यांत जल्मल्ल्या चंद्रिमावरी तें पोर भोकमागो म्हूण म्हज्या अस्तित्वाचो एक वांटो जाल्लें आनी ताका सोडून भोक-मागप म्हळ्यार पांयाक बादिल्ल्यो फाळयो आनी कापसा घडयो सोडून हांवें भोक मागिल्ले-वरो जातलें आमलें. हांव, हांवूच उरचों नाशिल्लों. देखून आयज नाका, फाळ्यां अशें करीत आनी गंगूक कितेंय तरी फुडें समज येतलो आनी तें निवळटलें हे आशेर हांव म्हजो बेत फुडें धुकलतालों.

एक दीस सांजचें एका सारकें धा वरां भोक मागून जाले उपरान्त रमईक घेवन हांव एके थण्ड सुवातेर गेलों आनी मडवे

झेमेची कविता

तूं जागो जाले अपरांत
तुका पडटलें अक सपन
सपनांत तुका दिसतलें की
तूं निक्कोच जागो जाला

आतां ऊठ
ऊठ आतां

दोळे उगड
पळय

पळय ही निसण

ही मडकी

हीं फुलां

हें पेत्रोल

आनी ह्या लाकडांचे राशीर न्हिदलेलो
तूं

लाकडांनी पेट घेतला

आनी तूं परतो अकदां सोदता

जागो जावंक

— काशिनाथ शांबा लोलयेकार

भशेन त्या दिसा कितें पुंजायलां तें मेजुंक लागलों. बीच कँडीचेर दरया दिकान पास-येचेर एक सुवात सोदली, रमईक कुशिनूच वावला दिवन बसयलें आनी मेजपाखानीर म्हजीं बोलांसां हांवें रितीं केलीं. बारीक बारीक मोडीन ती भरिल्ली. हांवें ती मोड काडली आनी पांच-पांच, धा धा-पंचवीस-पंचवीस अशा पयशांचीं नाणीं काडून वेगळीं दवरुंक लागलों. तांतूत आशिल्ली दोस रुपयांची एकूच नोट. एका फॉर्मिंत आशिल्ल्या वयावयल्या भुरग्यान वांगडा आशिल्ले आपणाले प्रेयसीचेर फॉक माळंक ही म्हाका घाल्ली वतां वतां थारून तिणें म्हळें, 'सुरेश, पलेलां तुवें कितलें गोड आनी अपु-रयायेचें भुरगें तें !' 'how sweet & wonderful !' सुरेशान तीच संद सादली. बोलांसां हात घालो आनी हाताक

लागता ती नोट काडून उडयली म्हज्या चेप्यांत. दुडू मेजपांत हांव इतलो गुल्ल जाल्लों की त्या खिणाक शारांतल्या त्या रस्त्यावयलो बोवाळ म्हाका कुरकूटलेगीत आयकूंक येनाशिल्लो. इतलें म्हणसर अचकीत एका आवाजान म्हाका कच्च करून आंग काडूंक लावन उसळायलो. 'कितें, कसो गेलो दीस?'

खिणामितर त्या आवाजा मंयान हांवें ती मोड कवळ्ळी. तो आवाज म्हजे बेस बरे वळखिचो आशिल्लो. इतलो वळखिचो की तो गंगूचोच, आनीक कोणाचोच न्हय हें कळपाक म्हाका फुरसत लेगीत लागलीना. म्हय्यांतूच दुरगाकुशीक रावन हात मुखार करून गुरगुरून तें म्हाका मेडायतालें. तिडकुनूच हांवें जाप दिली :- 'तुजें घडलां तरी कितें? हो पळे, हांव तुगेरूच येतालों वांगडा रमईक घेवन.'

गंगून मूठ आंवळून म्हजे तकलेर भोंवडा-यली. 'हराम, नीच-हलकट, म्हज्या पोरक एक रुपयो आनी तुका धा-धा रुपयांच्यो नोटी? नीच-हलकट...' अितल्या बोवाळ्या

मितर वेळ वगडाय नासतना हांवें थंयचे ते दुडू काडले आनी म्हज्या बोलसांनीं कोंबले. तरांतून बांदिल्ल्या पांयांचो आनी दोशी दोन कुबड्यांचे सासायेचो आडखळ आसुनूय म्हज्यान जाता तितलें बरे तरेन हांवें रम-ओच्या हाताक घट धरलें आनी सटसटीत पावलां मारीत त्या अवचिन्ना सामकार उबें रावन ताका म्हळें : 'हें घर, घे तुजें हें हें पोर, हें एका दिसाचें भाडें आनी हे दोन रुपये म्हजे म्हूण आयच्यान तुजो म्हजो वेव्हार सोंपलो. हे मुखार तुजें तोंड तूं म्हाका दाखोवचें ना. हांव तुका आयच्यान वळवना. लाग चलूंक आनी म्हजी वाट तुका आडावची आसत जाल्यार पयलीं देवाक सांगणें करून आयल्यार बरें तूं.

तडक घरा वचपाच्या बेतान हांव थंयच्यान सटकलों. पुराय थारावणी करून हांव वतां तें पळोवन जावंचे, तें म्हजे फाटल्यान हांव वतां तसो, चूड कशें रमओच्या हाताक धरून येवंक लागलें. दिस्त आलवांतिणी मशेन. बोंबलेचो देंट तुटसर तें बोबो मारूंक लागिल्लें : 'तुजें लागीं आसा तितलेय दुडू,

पयेन पय तुवें म्हाका दिवंक जाय. फटींग-चोर नागोवणो खंयचो...' आनी हांव त्या दोन बडयांचेर हुमकळत आनी पांय तरांतून बांदिल्लो आसा हे अवस्तेत हुंदराफाटल्यान माजर लागना तसो थंयच्यान सटकूंक पळेतालों. अशे तरेन पन्नाशेक धेंपांची वाट आमो काडली- तें बोवाट मारता आनी हांव पपा काडूंक सोदतां. तितले म्हणसर सदचे संवयेच्या लोकांचो एक ल्हानसोच जोनो तिचे फाटल्यान येवंक लागलो. हांव समजुपाचें तें समजलों. लोक म्हजेर तिकडल्यात. कित्याक तर हांव एक दादलो मनीस, दिसपाक विद्रूप तसो बुरसो आनी म्हजे आड करंदाय करपी आशिल्ली एक गरीब बायलमनीस. भरीक आशिल्लें तिचे वांगडा लकतुबायेचें तिचें भुरगें. खिणा सरशीं विव्नागान हांव थारलों. आनी ताका म्हळें, 'हें पळे, तुका हांव जाय तें दितां. पूण आतां म्हजे वाटेक तूं वचूं नाका.' पूण म्हजें हें सांगप अडिक्च वायटार पडलें. ताणें पळेलें की आपलीच व्हट घट आसा. तेन्ना ताणून धरल्यार बरें आनी

FOR BETTER HEALTH AND RECREATION Sports... DO YOU KNOW WHAT THE GOVERNMENT IS DOING FOR THE PROMOTION OF SPORTS?

- ✱ Institution of State Sports & Youth Awards to Outstanding Personalities.
- ✱ Development of Sports Complex & Multipurpose Halls.
- ✱ Grants for Development of Play Grounds at Panchayat and Taluka Level.
- ✱ Conduct of Sport Festivals for Primary, Middle, Secondary and Higher Secondary Schools.
- ✱ Scholarships to Outstanding Sportsmen.
- ✱ Promotion of Literature on Sports.
- ✱ Establishment of Vyayamshalas.

Issued by :-

Directorate Of Sports & Youth Affairs
PANAJI-GOA

थेंबे

थेंब्याथेंब्यांची

पांवरळी जावन गळटा....

पांवरळेचे धारेंत केन्नासावन

दोन पक्षी दोळ्यांत

दोळे घालून गरयत बसल्यात...

थेंब दाळ्यांत रुजयत

तांणी खोल पाण्यांत दीठ भिजयली--

पावसाचीं उदकाळ अद्रुश्टां जिरयत

पैस

त्या पक्षांचे नदरेपेल्यान

पांचवे दोंगर पर्मळाचीं

रानां केळयतात... आनी जुवान

उजवाडांत बुडिल्लो सुर्या

दोंगराच्या थानांत अचळय उमो रोमता;

थंय मळबाच्या अंकमुच्या

संथ तळ्यांत

मोरपांखी दोळे किल्लून आयल्यात....

खिणांत--

त्या पक्षांच्या दोळ्यांतले

सपनेल्ले थेंबे

तनरी कामरिल्लीं पांखां फुटून;

जोडयेन उडून;

मळबाच्या तळ्यांतल्या

मोरपांखी दोळ्यांनी

भांगरा किर्णांचे चंवर झडोवंक लागले..?

-- हांगां मात

थेंब्यार थेंबे अेकासारके

पावसाच्या नांवान.

पांवरळेची धार काडीत गळत आसत..

आनी ते धारेंत पिशे कशे

अजुनय

ते दोन पक्षी दोळ्यांत

दोळे घालून गरयत आसात....

- परेश नरेंद्र कामत

देखून 'चार सो वीस, हराम' असल्यो एकासारक्यो गाळी संवीत तें हुयेली मालूंक लागलें. निमाणें आमी गोवाल्या टेंकाचेर पावल्यां मात ताणें म्हज्या खोमसाकूच घट धरलें. तशें केल्ल्यान रागान सोंसना जावन हांव ताचे दिकान तोंड केले आनी खांदयातली कुबडी काडून ताचे फाटीचेर एक धपको शेकयलो.

फुडें तितें घडलें सवरलें तें कीस काडीत सांगपाची म्हाका खोम ना. कोणाच्यानूय तें अदमासान काडूं येत. एक जाण्टेच पिरायेचो, पळोवपाक शिस्तचो, मिलिटरी मनीस कसा त्या जोम्यांतल्यान वाट काडीत मुखार आयलो आनी ताणें म्हळें. 'हांव ह्या भीकमाग्याक वळखतां. हो म्हळ्यार चार सो वीस, फटींग मनीस.' गंगून इतले भितर बेस बरें नाटक केलें. पिशांतरीत जाल्ल्याचें संवंग करून आपणाल्या हाताक घांस मारून किवाटो हाडीत म्हज्या आंगार परतें परतें फुरफुरून येवंक लागलें. आनी रमई, ? ताका तितले भितर त्या बोवाळांत कोणे एके गिरेस्ती बायलेन

उबारून धरिल्लें आनी संवये भशेन थंड-साणेन तें आपणाले आवयच्या कर्तुपांकडेन पळेत राविल्लें. उपरांत कितें घडलें तें सांगपाची गरज ना तीग जाण फितां घाल्ले पुलिस थंय प्रकट जाले. तांणी आमकां सगळ्यांक धरून पुलिस स्टेशनाचेर व्हेले. म्हाका, गंगूक. रमईक, त्या मिलिटरी मनशाक आनी थंय पंजा जाल्ल्या लोकाक. गंगूक, तांणी रोखड्या-रोखडें सोडून दिलें. आनी म्हाका? म्हाका काडून उडयलो भितर बंद-खणींत. भीक मागतां ते भायर सोरो पियेवन धूमशेणा कांडटां अशें तांणी म्हजेर बोल दवरले. कांय दिसांनी तांणी म्हाका म्हज्या पांयाक बांदिल्ल्यो फाळयो सोडोवंक लायल्यो, वळाव लायनासतना धांवडावन दिवपाची ओर्द काडली आनी म्हजी पालखी व्हरून पावयली पयस म्हज्या गांवांत-मुरुडाक.

असोच हो संवसार ! अखेरेक मनशाचो जीण म्हळ्यार मुरग्यांचो फळयेवयलो खेळ. तातूंत वयल्या आसा-सकलूय आसा. दोनूय

आसा. जितल्या नेटान एक फावट तूं वयर सरता, तितल्याच नेटान तूं दुसरे फावट सकल येता. इतलीं वर्सां लावन दिसांटी कसालत घेवन मुंबयसारक्या शारांतलो एक कमवी भीकमागो म्हूण म्हजें हांवें व्यक्तिमत्व घडयलें. तो आयज हांव मुरुडासारक्या दळभद्रया गांवांत भिकेखातीर हात मुखार करपा इतल अधोगतीक पावलां. मुम्बयंत म्हज्या ह्या फटिच्या पांयांक, फटिच्या फाळयांक, फटिच्या कापसा घडयांक आनी वाजान गळीत जाल्ल्या पूण लोकांले नदरेन मरणाच्या पंथाक लागिल्ल्या गरीब रमईक लागून म्हाका जायते जाण भीक घालपाचे. पूण हांगा ह्या म्हज्या गांवांत आयज हांव भुकेन वळवळटां आनी उड्याचो कुडको लेगीत म्हज्या ताळ्यार कोणूय घालीन म्हणपाची म्हाका आस्त ना. अशें आसुनूय हांव जिणेचेर विचागूं ना. ही मुरग्यांच्या खेळांतली फळी परती वयर सरतलीच आनी हांव तेन्नापरतो मुंबय वतलों-वतलोंच, पळोवं येत !

(मूळ इंग्लीश काणयेवयल्यान)

VOCATIONAL TRAINING PROGRAMME OF RURAL DEVELOPMENT AGENCY-GOA

Rural Youths in the age of 18 to 35 years are imparted training in Vocational Courses with the main aim of giving them self employment.

The courses in which the training is given are :

- 1) Automobile mechanic including driving and repairs and maintenance of farm machinery.
- 2) Welder, turner, fitter and mechinist courses.
- 3) Wireman, carpentry, masonry and plumbing courses.
- 4) Nursery, typewriting etc.
- 5) Crafts like doll making, fibre work, batic printing, wall hanging, carpets, tailoring, embroidery etc.

These courses are conducted round the year. The trainees are paid stipend at the rate of Rs. 200/- per month and tool kit worth Rs. 500/- is supplied free of charge to each trainee on completion of training. Further, to start self trade/business an amount upto Rs. 20,000/- is given out of which Rs. 3000/- is subsidy and the balance as Bank Loan.

For further details, contact the nearest Block Development Officer or the Office of the Rural Development Agency, Goa.

ISSUED BY
RURAL DEVELOPMENT AGENCY-GOA

भूमिस्ताराज

मूळ बरोवपी : जॉन बुनयान

रूपकार : माणिक प्रभू नायक गावणेकर

हळू हळू ते एका शारालागसार पावले. हेंच काय तें देवदुतान सांगिल्लें शार? कितलो म्हणून बोवाळ चल्ला हांगा? हय! हेंच तें शार. लोक एकासारके भोंवताले. असलो कसलो बोवाळ चल्ला काय? सत्यवान आनी विश्वास सवकासायेन त्या शारांत पावले. अमर जीण शाराकडेन वचपाचो मार्ग हांगासल्यानच वतालो. तांणी त्या शारांतल्याच एका मनशाक विचारलें. 'ह्या शाराचें नांव कितें? आनी इतलो कसलो बोवाळ चल्ला?' त्या मनशान म्हळें, 'तुमकां खबर ना? तुमी ह्या शारांत नवेच दिसतात? प्रवासी हांगा सदांच येतात. ह्या शाराचें नांव 'डामडोल' आनी हांगा आज जात्रा आसा.'

तांणी विचारलें, 'कसली जात्रा?'

ताणे म्हळें - 'फुशारकी' देवीची जात्रा. खरें म्हणच ही जात्रा दुष्टबुद्धी आनी ताचे सांगाती भरयतात. कारण अमर जीण शाराकडेन वचपी प्रवासी हांगाच्यानच वतात. अमर जीण शाराकडेन वचपाचो मार्ग हांगसुनच वता. जात्रा कशी सामकी गच्च भरल्या! त्यो पळेयात. कितल्यो तरांच्यो वस्तू विकपाक आयल्यात. कितल्यो म्हण सोबीत वस्तू आसात त्यो. या आमी पळोवंच्या.

आरेच्या, घरां लेगीत विकपाक आयल्यांत. जमीन, व्यापार करपाखातीर तरातरांचो वस्तू, मान सन्मान, जणएकाचे आवडिच्यो गजाली, पदव्यो, वायट वात्सो, सुखां भोगपाच्यो तरांतरांच्यो वस्तू, सुंदर बायलो, भुरगीं, तरनाटे, चाकरी करपी, ांगर, रूपें, माणकां, मोतयां, रत्नां आनी

कितें ना म्हणून ना. सगळ्यो डामडोलाच्यो वस्तू आसात. इतलेंच न्हय, तरातरांचे जुगार, तरातरांचे खेळ, मूर्ख मनशां, चोर दस्वडे घालपी लेगीत आसात. ह्या सगळ्यांचो एकवट म्हळ्यार खून मारामारी, चोरयो, आगळिको, फटोवणी, ढोंगां हें सगळें राजरोस चलतालें. अमर शाराकडेन वतना ह्याच शारांतल्यान साधू, संत, हशी अशे व्हड व्हड लोक येवन गेले. पूण हे जात्रेंतली एकय वस्तू तांणी विकती घेवंक ना. अशा ह्या शारांत सत्यवान आनी विश्वास पावले. त्यो सगळ्यो तरेकवार वस्तू पळोवन तांकां अजाप जालें. तांकां सहज फिरता आसतना लोकानी पळेलें. लोकांनी तांकां सामको गराडोच घालो. लोक तांचेकडेन पळेतच रावले. बरोबर आसा. ते थंयच्या लोकांपरस सामके वेगळेच आशिल्ले. तांचो भेस वेगळो. चलप वेगळें, वागप वेगळें. त्या लोकांक हे सामकेच अन्नाडी कशे दिसले. हांची भास लेगीत लोकांक समज नाशिल्ली. कांय लोक आपणां भितरच अुलयताले. 'हे सामकेच पिशे मरे.' आनी सगळ्यांत मजा म्हळ्यार थंयचे व्यापारी हांकां तांगेले जिनस वे म्हण फाटीं लागताले. पूण हे मात लेगीत तांका बदले नात. ते नीट रस्त्यान वताले. बाजारांतल्या एकाय जिनसा कडेन तांचें लक्ष नाशिल्लें. एका मनशान तांकां हटकिलें आनी विचारलें 'कितें गा, तुमी विकतें तरी कितें घेतात?' सत्यवानान आनी विश्वासान नित्शेवान सांगलें 'आमी फकत सत्य विकतें घेतले.' अशें म्हणटकूच लोक तांकां बाबत म्हणून पिशांत काडूक लागले. कांय जाण तांकां द्रिणसावंक लागले. कांय जाण

तांकां वांकडी तिकडी तोंडां करून चाळोवंक लागले, तांचे आड हेरांक चिथावंक लागले.

हळू हळू करून जत्रेंत बोवाळ सुरू जालो. उठटा तो तांचे संबंदान अूलोवंक लागलो. हो बोवाळ आयकून शिपाय आयिले आनी तांकां घेवन पोलीस चावडेर गेले. खंयसून आयले, खंय वतले हे विशी चवकशी करूंक लागले. सत्यवानान आनी विश्वासान तांकां नमळकायेन सांगलें: 'आमी आसात प्रवासी. आमी ह्या शारांत नवेच आयल्यात. आमी अमर जीण शाराकडेन वतां. आमी हांगा कोणाकच कांयच म्हणूंक ना. कोणाकच गाळी संवूंक ना. कसलीं आडमेळीं हाडूंक ना. तुमी विकतें कितें घेतले? अशें जेन्ना आमकां विचारलें तेन्ना आमी सत्यच विकतें घेतले म्हणून सांगलें.'

पूण तांचें कोणेंच आयकून घेतलें ना. तांचेर कोणेंच विश्वास दवरलो ना. उफाट्टें ते जशे काय निकतेच पिशा हाँस्पिटल्यांतल्यान आयिल्ले मशेन तांचेकडेन पळोवंक लागले. कांय लोकांनी म्हळें लेगीत 'ह्या शारांत गडबड करपा खातीरच हे आयल्यात.' कसलो हो आरोप? पूण लोकांचे फुडें तांचें कितें चलता...? इतल्यांत 'मारात, धोडयात' अशो बोबो आनी हुवेली लोक माळूंक लागले. लोक कशेच थांबना. जण एकल्यान तांकां मारपाक सुरवात केली. कोण तांचेर फातर माळूंक लागले. कोणें जोती मारली. कांय लोक तर तांचेर चिखोलच माळूंक लागले. लोक एकासारके आडुताले, 'मारात धोडयात.'

थोडो वेळ जातकूच कांय जाणांनी तांकां पांजऱ्यांतच घाले. आनी येत्या वेत्पाक दाखोवंक लागले. तांचें मातशें प्रदर्शनच मांडलें म्हणीना. जात्रेंतल्या लोकांक एक नवोच विशय मेळ्ळो. लोक तांचेकडेन पळोवन हांसूंक लागले. तांची हुयों उडोवंक लागले. पूण सत्यवान आनी विश्वास सामके शांत आशिल्ले. तांणी तोंडांतल्यान एक चकार उतर काडलें ना. ते शांत चित्तान सगळें कितें आयकून घेताले. लोकांच्यो गाळी आयकून तांणी तांकां परत्यो गाळी

मारल्यो ना. ना म्हणपाक अपकाराची फेड ते उपकारानच करताले. तांणीं तांगेलें मोगाळपण कशेंच सोडलें ना. तांचो परिणाम कांय लोकांचेर रोखडोच जालो. कांय बेश्टे थंय उबे रावन पळताले तांच्यांनी ह्या बऱ्या मनशांचो वोगीच छळ चलेला तो पळोवं नज जालो. तांणी रोखडेंच सत्यवान आनी विश्वास हांकां छळपी लोकांक बोल लाबराक सुरवात केली. पूण लोक कसले वस्ताद ! ते तांकांच मारपाक धांवले. कांय जाणांनी तर म्हळें, 'आरे हे तांकां फितुर आसात. हांकां लेगीत धरून पांजऱ्यांत घालूंक जाय.' तांणीं रोखडेच म्हळें 'वोगीच कित्याक वडेबडटात ? आमी पळेतात न्हय केन्ना सावन. ह्या प्रवासी लोकांनी जावेंतल्या कोणाकच त्रास दिवंक ना. कोणाकच गाळीय संवूंक ना. उफाट्टें तुमीच तांकां त्रास दितात. वयर आनी तुमीच आकांत करतात. तुमकांच खोड घालून दवरूंक जाय.' हें आयकून दोनय गुटांत मारामारी सुरू जाली. रोखडेच थंय शिपाय आयलेत. हो सगळो बोवाळ ह्या दोन प्रवाशां खातीर जाल्ल्यान तांणी त्या प्रवाशांकच मारपाक सुरवात केली. इतलेंच न्हय तर दोंगांच्याय हातांक बेडयो घाल्यो. आनी भर बाजारांत हाडून दवरले. अशें केल्ल्यान, लोकांक धेंक बसतलो हो तांचो हेत. तशेंच कोणें तांचे वटच्यान अलोवंचें न्हय. पूण सत्यवान आनी विश्वास हांणी हें सगळें थंडनाणेन सहन केलें.

हाका लागून कांय लोकांचीं मनां तांणी जिखलीं तें पळोवन दुसऱ्या पंगडाचो खुबच संताप जालो. तांणीं ह्या प्रवाशांक जोतेंच मारूंक जाय अशें म्हणपाक सुरवात केली. सरकाराचो हुकूम ये मेरेन तांकां परते पांजऱ्यांतच दवरले. तेन्ना तांकां देवदुताची याद जाली. ताणे सांगिल्ली दर एक भजाल खरी जाली. ताका लागून हे फुडे आनी कितें जातलें हाचीच उत्सुकताय तांकां लागली. वेळ जातकच तांकां शिपायान कोर्शत हाजीर केले. जुबीज येतकूच खटलो सुरू जालो. जुबीजाचें नांव जुबीज 'द्वेश करपी.' त्या 'डामडोल गांवांचे' हे प्रवासी दुस्मान आसात असो तांचेर आरोप

आशिल्लो. तशेंच तांणी गांवांत दुस्मानकाय निर्माण केली आनी पंगड निर्माण केले. हें सगळें राजाल्या कायदया आड आसा. जुबीजान विश्वासाक म्हळें, 'तुमकां हो आरोप मान्य आसा ?' विश्वासान म्हळें 'ना. आमकां आरोप मान्य ना ! उफाट्टें ते ईश्वराचे आड आशिल्ले म्हणून तितल्याच संबंदान आमी आड अुलयल्यात. हांव कोणाचोच दुस्मान न्हय. सगळ्यां परस ईश्वर खेष्ट आसा. आनी आमी ताकाच मानतां. हांवें पंगड वा दुस्वास कांयच निर्मूक ना. हांव शांततायेचो भक्त आसां. आमचे वटच्यान कांय लोक जर अुलयल्या आसत तर तें सत्य आनी बरेपणा खातीरच. आनी तांतूंत तांची चूक कितें ? हांव तुमच्या राजाक मानिना. तो ईश्वराचो दुस्मान आसा. 'जुबीजान' हे संबंदान साक्षिदारांक हाडपाक शिपायांक सांगलें. ते प्रमाण तांणी तीन साक्षीदार उबे केले. एकलेचें नांव 'मत्सर बाय' दुसरेचें नांव 'कुड्डो सद्धा' तर तिसऱ्याचें नांव 'फकाणेर.'

जुबीजान विचारलें, 'ह्या प्रवाशांक वळखता ? हें बाबतींत तुमकां कितें सांगपाचें आसा ?

श्रीमती 'मत्सरबाय' रोखडीच उलोवपाक उबी रावली.

जुबीजान म्हळें, 'रावात, सोपूत घेयात.' तेप्रमाण तिणे सोपूत घेतलो आनी म्हळें, 'सायबा, तांच्या नांवाचेर वचूंक नाकात. नांव खंय सोनुबाय आनी हाताक लोखणाचो वाळो 'तर्शा गत हांची. आतां आमच्या गांवांत मुर्दाड मनास म्हणटा ते हेच. ते आमच्या राजाक, कायदयाक, रुडीक, नेमाक मात लेगीत मानिनात. सद्धा आनी पवित्रताय हे संबंदान ते लोकांची फटोवणी करतात. तांच्या तत्वान आनी आमच्या तत्वांत जमीन प्रस्मानाचो फरक आसा. अशें खामा ताणेंच एक फावट म्हळां. हो आमच्या लोकांचो व्हड अपमान आसा.'

जुबीज : तुमकां आनीक कितें सांगपाचें आसा ?

मत्सरबाय : खरें म्हळ्यार म्हाका जायतें सांगपाचें आशिल्लें. पूण कोर्टाचो चड वेळ

घेना हांव. जेन्ना तुमकां गरज आसतली तेन्ना आफयात. हांव सांगन.'

मागीर जुबीजान दुसरे साक्षीदार बायलेक आपयलें. अंधसद्धाबाय उलोवपाक उब्यो रावल्यो आनी तिणें म्हळें 'हांव देवाचो सोपूत घेवन खरें सांगतलीं. ह्या मनशाकडेन तशी कांय म्हजी वळख ना. आनी म्हाका वळख करून घेवपाची इत्साय ना. हो सामकोच कुत्सीत मनोस आसा इतलें मात म्हाका खबर आसा. हाचेर कसोच विश्वास दवरचो न्हय. हांच्या म्हणण्या प्रमाण आमचो धर्म म्हळ्यार एक व्हड ढोंग जावन आसा. देवाक हें कशें बरें आवडटलें ? उफाट्टें हांचे खातिरच आमचेर देवाचो कोप जातलो. आनी म्हाका कांयच सांगपाचें ना.'

मागीर फकाणेर साक्ष दिवपाक फुडें आयलो.

फकाणेर : जुबीज सायबा आनी मोगाळ इश्टांनी ! हांव देवाचो सोपूत घेवन सांगतां. हाका हांव खूब दिसां सावन वळखतां. हे राजाआड अुलयतना हांवें आयकलां. तशेंच ह्या राज्यांतल्या कांय मानेस्त लोकांआड अुलयतनाय हांवें आयकलां. हे मानेस्त आमच्या शाराचें भुषण जावन आसा.

जुबीज : बरें ह्या मानेस्तांचीं नांवां सांग पळोवंया.

फकाणेर : भौमानेस्त 'जाणा जावपी, सो. 'विषयादि सूख' भौ. 'आशे भगत' सौ. मोग करपी सौ. 'डामडोलबाय' आनी बाकिचे मानेस्त लोक. इतलेंच न्हय तर तुमकां लेगीत गाळी संवपाक तां फाटीं ना. ताणें अशेंय म्हळें.'

जुबीज : कितें म्हळें ?

फकाणेर : जर खंय तांच्या हातांत सत्त्या आशिल्ली तर खंय तो आमकां सगळ्यांक मारून उडयतला आशिल्लो.'

अशें म्हणून फकाणेरान तांगेली साक्ष सोंपयली. हें आयकून जुबीजाक चडच राग आयलो आनी ताणें विश्वासाक म्हळें, 'तू पाखंडी आसा. वायट चालीचो आसा. तांणी कितें सांगलां तें आयकलें मरे ?

विश्वास : हांव चार अतरां उलोवं ?

जुवीज : पिसो खंयचो ! तूं उलोवपाक न्हय तर जितो रावपाक लेगीत नालायक आसा : तुजे माशेन आमी पुश्ट न्हय ? देखूनच तुका चार अतरां उलोवपाक हांव परवानगी दितां. उलय, भिवकुन्या उलय आतां.

विश्वास : देवाआड वागन म्हळ्यार हे जिणेचे आड गेल्ले भशेन जालें. साक्षीदारांनी म्हाका नाका आशिल्ले दोश लायल्यात. मनशान ईश्वराचे कायदे पाळुंकच जाय. जीण जगपाखातीर देवाचेर पूर्ण सद्धा दवरुंकच जाय. अशी सद्धा दवरून जीण जगप हीच खरी देवाची सद्धा आनी सद्धेन जीण सारप ना हो मनशाचो व्हड गुन्यांव. कित्याक, सगळी जीणच ईश्वरमय आसा. मरपाक हांव तयार आसां. पूण जें बरें तें बरेंच आनी जें वायट तें वायटच अशें म्हाका म्हणचेंच पडटलें. आतां हांव खात्रीन सांगतां की फकाणेराज जीं नांवां सांगल्यांत ते सगळे नरकांत वतले आनी तुमकांय हांव तेंच सांगतां. आतां तुमकां बरें दिसता तें करात.

अशें सांगून विश्वास आपल्या जाग्यार येवन बसलो. जुवीजान जुरीच्या मेबरांक हें सगळें समजावन सांगलें आनी म्हळें, 'ताणे दिल्ल्यो जापो तुमी आयकल्यात. ताणे गुन्यांव कबूल केल्याच. आतां ताका गोळाचो ख्यास्त दिवप काय जल्मपेठ दिवप हें तुमचेरच निवून आसा. ह्या राज्यांतल्या कायद्या प्रमाण ताणे लोकांक आमच्या धर्माआड, म्हज्या आड आनी देवा आड लेगीत विश्वायल्यात, आमच्या राज्यांतले ताणे सगळे कायदे मोडल्यात. खरें म्हळ्यार हाका गोळाचो ख्यास्त जावंक जाय.

हें आयकून जुरीचे मेबर भौमानेस्त 'कुड्डो' 'वायट मार्गी' 'ताळ तंत्र नाशिल्लो' 'गविश्ट' 'ढोंगी' 'फटकरो' 'दुस्वासी' 'दुश्ट' हे लेगीत सगळे उठून मासाभास करपाक कुडींत गेले.

तांणी थोड्या वेळान येवन जुविगाक सांगलें 'आमच्यांत कसलेच मतभेद ना. आमी एका मत्तान विश्वासाक दोशी थारायतां. विश्वासाक रोखड्या रोखडी गोळाची ख्यास्त जावंक जाय इतलो तो गुन्यांवकारी आसा.

एका मत्तान विश्वासाक गुन्यांवकारी थारायतुकूच ताका तांणी हाल, हाल करून मारपाचें थारायलें. ते प्रमाण ताका तांणी एका मळार व्हेलो. आनी थंय एका झाडाक बांदलो. कोण ताचेर थुंकले तर कोणें ताचेर खोंटी मारल्यो. कोणें ताका सुरे तोंपून घाय केले. कोणें ताचेर फातर मारले आनी मागीर ताका जितोच हुलपायलो.

खंयानीच तो मेलो काय ? ना. ताची कूड जळ्ळी आसत तरी ताचो आत्मो जितोच आशिल्लो. कूड ताणे देवाक अर्पण केल्ली. तो पळे; देवदूत मांगरा घोड्याची गाडी घेवन थंय उबो आसा. कोणा खातीर रावला काय तो ? हय, तो विश्वासाची वाट पळेता. विश्वासाक घेवन तो खंय वतलो ? ती पळे विश्वासाक घेवन गाडी गेली. हेवटच्यान सत्यवानाक परतो बंदखणिंत अडयलो. सत्यवानान थंयच्यान पळून वचपाचें थारायलें. पूण पळून वतलो कसो ? ताका भोंवन भोंवन विश्वासाची याद येताली. खरेंच विश्वास कितलो शूर आशिल्लो ? मरपांत लेगीत सूख आसता हें ताणे दाखोवन दिलें. दुसरें आनीक कितें आसा जिणेंत ? ध्येयाखातीर मरप हाचे सारके जिणेंत दुसरें आनाक सूख ना. ध्येय आनी सूख ह्यो जिणेंतल्या दान मुखेल गजाली जावन आसा. ईश्वराकडेन मागतां की विश्वास अमर जावं दी.

अशें वचचें हाचो विचार करीत सत्यवान रातचो न्हिदलो. खुबच रात जाल्ली. मध्यानराती बंदखणिचें दार कोणेतरी वाजयलें. कोणे काय वाजयलें आसत ? सत्यवान कान दिवन आयकूंक लागलो. भायल्यान आवाज येतालो, 'ऊठ. ऊठ, सत्यवाना. ऊठ बेगीन जागो जा. हांव तुजो इश्ट आसां. हांव तुजे बराबर येतलों. सत्यवान रोखडोच उठलो. दार उगडलें आनी ताचेकडेन पळेतेंच रावलो. त्या मनशान ताका म्हळें, 'आरे अगो कावाबूल जावं नाका. आमी दोगय वचू या. म्हाकाय अमरजीण शाराकडेन वचपाचें आसा. म्हजें नांव आशावादी. मनशान जिदद दवरुंक जाय. ह्या शारांत तुज्या मत्ताचे खूब जाण आसात. आमचे फाटल्यान ते येतलेय बी. आतां आनीक वेळ वगडावं नाका.' मागीर

फुलां

पारजताचीं फुलां

नक्षत्रां कशीं

रातभर

सपनांच्या गांवांत

परमळटात

आनी एके

वेगळेच तृप्तीन

फांतोडेच्या पोशांत

अळंग झडटात

— माधव बोरकार

ते अमर जीण शाराकडेन वचपाक भायर सरले.

ते बेगीन बेगीन पावलां घालताले. तांचे फुडल्यान दुसरो एक मनीस वतालो. कोण असतलो काय तो ? सत्यवान आनी आशावादी रोखडेच ताचे म्हऱ्यांत आयले. आनी तांणी ताका म्हळें, 'तुमी खंयच्यान आयल्यात ? खंय वचपाचे आसात 'त्या मनशान तांकां बारीक नदरेन पळेले. त्या मनशाचें नांव 'सगळें कितें.' ताणें तांकां सांगलें. 'म्हजो गांव 'गोड उलोवप' 'हांव अमर जीण शाराकडेन वतां.'

सत्यवान : कितें ? 'गोड उलोवप' गांव ? थंय कोण रावतान ? तुमी ? कितें करता थंय ? आरेच्या, तुमी तुमचें नांव सांगलें ना.

सगळें कितें : हांव जसो तुमकां परकी तशेंच तुमीय म्हाका परकी. तुमी आतां हांव वाटेन वचात. म्हाकाय बरो सांगात जातलो. जर तशें नासत जाल्यार ईश्वराचेर भरिमार.

सत्यवान : तुमच्या गांवाचें नांव आयकलेशें दिसता. म्हाका दिसता, तुमचे गांव खुबच गिरेस्त आसा.

सगळें कितें : आसा तर. आनी हांव कितशाच्याव व्हडल्या लोकांक वळखतां. सगळ्या गांवाक हांव वळखतां. समजतां.

सत्यवान : मागीर आमकां कळू दी तरी

कोण कोणाक वळखता तें.

सगळे कितें : भौ 'फिरको' एक व्हडलो पेजाद मनीस आसा. तुमी ताचें नांव आयकलां आसतलेंच. दुसरो भौ. 'वेळपाळपी'. तिसरो भौ 'गोड अलोवपी'. भौ. 'टापटीप', भौ 'कांयतरी', भौ 'दुतोंडो' अशे आसात. 'दुतोंडो' म्हजो सामको लागिचो सोयरो आनी ताका लागुनच म्हाका इश्ट मेळ्ळी. तशें पळेल्यार म्हजो पणजो हो पाणको आशिल्लो. पूण आतां बेस बरें चल्लां.

सत्यवान : कितें गा, तुमचें लग्न जालां ?

सगळें कितें : हय तर. म्हाका बायल सद्गुणी मेळ्ळ्या. सामकी कुलशीलवान आनी घरंदाज आसा. तशें मदीं मदीं तिचीं आनी म्हजीं धर्मा संबंदान झगडीं जातात. तशें म्हणशात तर आमचें एकामेकांचेर खूब प्रेम आसा.

आशावादी : तुमचें नांव सांगपाक तुमी इतले लजतात, कित्याक ? आं, बरी याद जाली. कितें गा तुमी, गोडबोले गांवचे 'सगळें कितें' न्हय.

सगळें कितें : हय, पूण हें म्हजें खरें नांव न्हय. हे म्हजें धाकुटपणाचें नांव. दुस्वासी लोकांक म्हजें मोटेपण सोंसना जालें. लागले उलो मारुंक त्या नांवान. नसाय आनी कितें ? पूण हांव लोकांक थोडोच भितां.

सत्यवान : तशें हें नांव तुमकां मोवता.

सगळें कितें : तुमकां जर तशें दिसता जायत तर दिसूं. तुमचे बरोबर येवपाक तुमची कांय हरकत ना मू ?

सत्यवान : आमची कांयच हरकत ना. पूण आमचो मार्ग तुका आवडटलो अशें काय दिसना आमचे बरोबर येवप म्हळ्यार आमचे मशेन वागूंक जाय. केन्नाय सूख, केन्नाय त्रास, जसो प्रसंग येता तशें तोड दिवंक जाय. आसा मान्य तुका ?

सगळें कितें : आगा, तुमचीं मतां म्हजेर कित्याक थापतात ? हांव जरी तुमचे बराबर आयलों तरी म्हाका जाय तें म्हाका करूं दियात.

सत्यवान : छट, एक पावल लेगीत घालूं नाका. आमच्या मना प्रमाण वागपाचें आसत

तर आमचे बरोबर यो.

सगळें कितें : हांव म्हजीं तत्वां कशीं सोडूं ? हांव एकटो वचन. कोणय मेळ्ळोच तर बरें.

सत्यवान आनी आशावादी दोगय फुडें वचपाक गेले. 'सगळें कितें' तांचे फाटल्यान येतालो. तो पळे, सगळें कितें हाका तीग इश्ट मेळ्ळे. तांणी एकामेकांक नमस्कार केला. एकाचें नांव आशिल्लें श्री 'संवसारीक', दुसऱ्याचें नांव श्री 'धनलोभी', आनी तिसऱ्याचें नांव श्री 'कंजूस'.

सगळें कितें हाचे ते पयलींचेच इश्ट आशिल्ले. आनी भुरगेपणांत तांणी एकठांय शिक्षण घेतिल्लें. लोकांक फटोवप, लुबाडप, तांची खुशामत करप, फटी उलोवप ह्यो सगळ्यो कला तांणी तांच्या गुरू कडल्यान शिकून घेतिल्ल्यो. धनलोभीन सहज फुडें पळेलें आनी म्हळें 'कितें रे, सगळें कितें, ते फुडें कोण वतात ?'

सगळें कितें : ते दोन प्रवासी आसात. पूण तांचे मार्ग, मत्तां वेगळीं आसात.

धनलोभी : तांचो सांगात आमकां मेळिल्लो जाल्यार एकठांयच वचूं येतालें.

सगळें कितें : पूण ते इतले हटी आसात की आपली मत्तां सडपाक तयार नात आनी जर काय कोण तांचे बराबर इश्टागत करपाक गेलो तर ते ती तोडपाक फाटीं नात.

कंजूस : हें मामकेंच वायट आं. आनी अगले लोक अशेंच करतात. आपलें तें खरें आनी दुसऱ्याचें तें वायट अशें तांचें म्हणणें आसता. पूण कितें रे 'सगळें कितें'. तुमचें अलोवणें तरी कसलें जालें ?

सगळें कितें : आलें ध्येय सुवार्थाविरयत मेळोवंक जाय. तरव ईश्वराचें दर्शन जावंक पावता. आनी तांच्या मत्ता प्रमाण तांव खुबच सुवार्थी आसां. आनी सुखासीन आसां. उफाटटे ते प्रामाणीक आसात.

श्री संवसारीक : मुखेंच दिमतात ते. तुजेंच म्हणणें खरें आसा. आमी सोंपामशेन सादूर रावंक जाय. ईश्वरान द्यात पावल दानय दिल्यांत म्हणून पावसांतच कोण वचूंक लागले तर कशें जातलें ? बरें, तें आसूं. तांच्या मत्ता प्रमाण तांकां वचूं दी.

कंजूस : हे बाबतींत चड अुलयना तितलें बरें.

धनलोभी : खरें तुगेलें. आपलेंच म्हणणें खरें आसा. कित्याक, तर वेदांत आनी आनी पुराणांत हेंच सांगलां.

सगळें कितें : म्हाका अशें दिसता की आमचें ध्येय मेळोवपाक आमकां कितें जालां ? बरें, तुमचें म्हणणें कितें ?

धनलोभी : म्हजेय तेंच म्हणणें आसा. मान, बरी बायल, पयसो आडको, हें मेळोवपाखातीर खंयच्याय धर्माचो पालोव घेतल्यार कांयच वायट ना. अशें केल्ल्यान मनीस फटींग केन्नाच जायना आनी देवाक हें मामकें मान्य आसा. जाणा, जगपाखातीर अशेंच करुंक जाय.

'धनलोभीचें' हें म्हणणें आयकून 'सगळें कितें' 'कंजूस' आनी 'संवसारीक' ह्या इश्टांक खुबच आनंद जालो. तांणी एकाच वेळार म्हळें, 'चलात, चलात वेगीन आमी फुडें वतात. त्या शण्यांक विचारूंया, संवसारीक मातसो पोक्त आशिल्ल्यान ताणेंच सत्यवानाक विचारचें अशें थरलें. रोखडेच ते सत्यवाना म्हऱ्यांत पावले आनी तांणी ताका तांचें म्हणणें सांगलें.

सत्यवान : आरे, एकाद्रें भुरगें लेगीत तुमच्या अमल्या हजार प्रस्नांच्यो जापो दीत. मनीस कितें भाकरे खातीरच जल्मा येता आनी ती भाकरी मेळोवपाखातीरच देवाक आळयता? तितलेंच सूख काय कितें ? फकत सुवार्थाखातीरच जो धर्म मानता तो केन्नाच सुखी जावंक पावना. धर्मान मनजाच्या मनांतल्या देवत्वणाक जागरूकताय येवंक जाय. तोच खरा धर्म. धर्मीक हाचो अर्थ तुमचे भजेन सुवार्थी जावप न्हय. देखुनच तुमी जें सांगतात तें सगळें फट आनी होंगीरणाचें जावन आसा.

सत्यवानाचें हें उलोवप आयकून त्या सगळ्यांक अवाप जाले. ते मागीर कांयच उलोवंक अकले नात. आनी ते हळूय कांयच अुलयनासतना उठून गेले. ते उपरान्त सत्यवान आनी आशावादी हळू हळू आपले वाटेक लागले. रस्त्यांत तांकां गुंदर पांचवेवार मळ लागलें. त्या मळाने कडेक

कल्याणशी दोंगुल्ली आशिल्ली आनी ते दोंगुल्लेचेर एक व्हडली धोल आशिल्ली. तशी ती मायल्यान दिनपाक भोव सुंदर आनी ओडलावणी आशिल्ली आतां मेरेन ते धोलींत पळोवपाक गेल्ले लोक बरे परिस्थितींत केन्नाच परते आयले नात. कोणाची हाडां मोडिल्लीं, तर कोणाचे हातपांय सुटिल्ले. अशे अर्दमेलेले अवस्थेंत लोक भायर येताले. तो पळे ते धोलिच्या शेजरा कोणतरी आडुतालो. कितें काय म्हण्टा तो? कोणाक तरी तो आपयता. हय सामकें खरें. सत्यवान आनी आशावादी हांकांय तो आपयता. कोण आसतलो काय तो? तो ते धोलिचो अधिकारी जावन आसा. वयल्यान भोळो पूण भितरल्यान मात सामको कपटी. ताचें नांव आशिल्लें 'कपटी'.

श्री कपटी : येयात, येयात. म्हज्या इश्टांनो, येयात. म्हज्या भावांनो, येयात. पळेयात, ही कसली सुंदर वास्तू आसा. येयात, हांव तुमका ती दाखयतां.

सत्यवान : असली कसली वास्तू आसा तर ती ?

श्री कपटी : वा ! हांगा भांगराची खाण आसा. थोडो त्रास घेतल्यार तुमी सुखी जातले.

आशावादी : चल आमी पळोवया ती.

सत्यवान : शे : शे : कांय नाका. खबर आसा. हो भांगराची खाण नासून हो एक भिरांकूळ सांपळो आसा आनी हातूंत कितलेंच प्रवासी शिरकून पडल्यान. आमच्या ध्येयापासून आमकां पयस लावन दिवपा हो सांपळो आसा. जाका आपली मोख मेळोवपाची आभता ताणें हांगा हुंकूनय पळोवं जायना. कितें 'कपटी,' खरें काय न्हय ?

कपटी : जे निश्काळजीपणान वागतात तांकांय ही धोल त्रासांत घालतली.

सत्यवान : आर आशावादी, आमी आमच्या मार्गांन वचुंया.

आशावादी : म्हाका खात्री आसा की जर 'सगळें कितें' आयलो तर तो नक्कीच हे धोलींत वतलो.

सत्यवान : बरोबर आसा. तशीच ताचीं तत्वां आसात.

कपटी : येयात मूं; ही सुंदर धोल

पळोवपाक येयात.

सत्यवान : आरे, तूं एक देवाच्या मार्गांतलो दुस्मान जावन आसा. तुजी धोल पळोवपाक आमी आयले तर परमेश्वर आमकां ख्यास्त केलें बगर रावचोना.

कपटी : आरे तुमी मातये रावले तर हांव लेगीत तुमचे बराबर आयले बगर रावचोंना.

सत्यवान : आ, तूं कितें येतलो आमचे बराबर ? तुजें कूळ, शील, आमकां खबर आसा. चल, आमकां वचूं दी.

मागीर सत्यवान आनी आशावादी हे दोगय जाणमार्गक लागले. हेवटच्यान 'सगळें कितें' आनी ताचे सांगाती थंय पावले. कपटी बांगडा ते ती धोल पळोवपाक गेले. ते धोलींत वतकूच श्री 'सगळें कितें' आनी तांचे सांगाती परते काय भायर आयले नात. सत्यवान आनी आशावादी आपली वाट चलता आसतना तांकां एके बायलेचो पुतळो दिसलो. तो पुतळो कोणाचो आसतलो काय? त्या पुतळ्याचेर कितें बरयलां काय ? हय, तें पळेयात. सत्यवान तीं भुतरां वाचता. त्या पुतळ्याचेर कितें बरयल्लें आशिल्लें ? ही 'कामिनी' आसा. कोण काय ही कामिनी ? सत्यवान आनी आशावादी विचार करताले.

सत्यवान : आं बरी याद जाली अतां म्हाका. आरे हीच ती आमच्या शेजाराचो पापी बायल. तिच्या पापाचें फळ तिका मेळ्ळें. आरे, ही कपटी आनी सुवार्थी आशिल्ली ताचें हें फळ. तूं आनी हांव सुवार्थी जावन कपटीच्या सांगण्यावेल्यान हे धोलींत गेल्ले तर अशेच पुनळ जातले आशिल्ले.

आशावादी : बरें जालें. तुवें म्हाका योग्य वेळार सावचीत केलो म्हणून. हे बायलेक ते धोलींत वचपाची खूब इत्सा आशिल्ली अशें हवें आयकल्लें. आनी देखून ती परती परती ते धोलीकडेन पळेताली. आनी त चोच हो परिणाम.

सत्यवान : हयो गजाली आमी मतींत धरुंक जाय. हे बायलेन पयली खुबच पापां केल्लीं. पूण तिका कांय एक जालेंना. म्हणून तें खिणाचेंच अशें तिका दिसतालें,

दोन कविता

(१)

आपल्या पोश्यांत
संवसार गुंठलावपाचो
कांय जाण यत्न करतात
त्या वेळार

आपल्या पोश्यांत
आपुणूच पोटलावना
हें ते साप्प विसरून वतात.

आपल्यावेल्यान

संवसार पारखुपाचें विसरून
ते

आपल्याक विसरून
संवसार पारखितात

तेन्नाच ते शेणल्यात,
शेणटात

अंकटे अंकटेच !

(२)

लाख लाख नखेत्रांचे दिवे
तेळपी

म्हजे दोन नेत्ररुपी काजुल्ले
आयज सामके दिपवल्यात !

हालीं अशेंच जाता

काजुल्ले

आपलो अजवाड

पालोवन बसल्यात

— भाळचंद्र गांवकार

देव आपल्याक कांय करचोना. सुवार्थ आनी कपटीपण केल्यार लेगीत कांयच जावचेंना. पूण पळेले ? तिचें फळ तिका मेळ्ळें.

आशावादी : आरे तें सगळें खरें. पूण म्हाका एके गजालिचें अजाप जाता. कामिनीन फाटल्यान पळेले. म्हणून तिका ही ख्यास्त. तर कपटी जो सदांच धोलींतव आसता तो पुतळो जावन कित्याक पडना ?

सत्यवान : ताचें अशें आसा, तिच्या

गापाचे घडे भरलेले. शंबर अपराध मेरेन देव खंय बोगी रावता. ताच्या पापांचे घडे अजून मळक ना जायत.

आशावादी : वरें जालें. म्हाका देवान ह्या संकश्टांतल्यान वाटायलो.

• अशें अलुयत अलुयत ते रस्त्यान फुडें फुडें वताले. वाटेर तांकां एक सुंदर न्हंय लागली. तिचें पात्र खुबच रुंद आशिल्लें. आनी तशेंच उदक सामकें कवचे भशेन निवळ आनी न्हाळसार आशिल्लें. ईश्वरान मनशाक ती एक देणगीच दिल्ली म्हणीना. न्हंयचे देगेवयल्यानच तांगेलो रस्तो वतालो. देगेवयल्यान वता आसतना प्रवाशांक खूप खोस भोगताली. न्हंयच्या दोनूय कडांनी रानाची सोबितकाय सामकी नटून थटून बशिल्ली. तरेक तर फाचवीचार रानांची सोबितकाय एकेवटच्यान तर सगळ्या तरांची झाडां फळांनी आनी फुलांनी सामकीं भरून गेल्ली. खरेंच सैमाचें हें कर्तूपां अजाप करपाचें. तशें पळेल्यार दर एका झाडाचीं पानां ही उपेगी वखदाचीं पानां. सत्यवान आनी आशावादी तो दोळ्यांक सूख दिवपी देखाव पळोवन सामकें भुल्लुसून गेले. तांणीं कितलिशींच फळां खालीं. बरोबर वखदाचो पालोय घेतलो. न्हंयचे लागसारच वेळी-वाली आशिल्ल्यो. एक सोबीत मुवात आशिल्ली. सत्यवान आनी आशावादी हांणी थंयच विसव घेतलो. थंयचीं फळां खावचीं. न्हंयचें तें पवित्र उदक पिवचें आनी न्हिदचें. अशे थंय बरेच दीस तांणी काडले. अशे थोडे दीस रावन जातकच ते फुडल्या मार्गाक लागले. फुडलो मार्ग किचकटिचो आशिल्लो. सामको कांट्या कुट्यानीं भरिल्लो. तरी आसतना ते तशेच फुडें वचत रावले. तांचे दोळे वटच्यान एक ल्हानसो रस्तो वतालो. सत्यवानान तेच वाटेन वचपाचें थारायलें आनी कितें सांगूं ? अजापच ! थंय एक ल्हानसो पूल आशिल्लो आनी त्या पुलाचे पलतडीं व्हडलो सुंदर असो रस्तो आशिल्लो. तें पळोवन सत्यवानान म्हळें, 'चल ह्याच रस्त्यान आमी वचुंया. होच रस्तो बरो दिसता.'

आशावादी : आरे ही वाट आमकां नाका आशिल्ल्या जाग्यार व्हरना मरें ?

सत्यवान : नारे. हीच वाट बरोबर आसा. अशें म्हणून ते त्याच रस्त्यान वचपाक लागले. तांकां वाटेन वतना एक मनीस मेळ्ळो. तोय त्याच रस्त्यान वतालो. ताचें नांव अहंकारी आशिल्लें.

सत्यवानान ताका थांबोवन विचारलें, हो रस्तो खंय वता ? ताणें म्हळें 'अमर शाराच्या दरवटाकडेन.'

सत्यवान : पळेलें, हांवें सांगूंक नाशिल्लें हो रस्तो बरोबर आसा म्हणून ? अशें म्हणून ते फुडें वचूंक लागले. श्री अहंकारी तांचे फुडें आशिल्लो. करतां, करतां रात जाली. मिट्ट काळोख जालो. ते खातीर सत्यवानाक आनी आशावादीक दोंगांकय अहंकारी दिसनासो जालो. आरेच्या, हो कसलो आवाज जालो ? कोणफोण त बी पडलो बिडलो काय कितें ? हय. तशेंच जालां आसतलें. कोण पडला आसतलो काय ? श्री अहंरीकाच पडलो. अहंकारी तांगेले गुमेंतच फुडें वतालो न्हय ! मागीर ताका वाटेर फोण बी आसल्यार दिसतलो कसो ? असल्या लोकांक धरपाक, उडोवपाकच रस्त्याचो धनी वळयूंच फोण दवरता, मागीर जावपाचें तेंच जालें. श्री 'अहंकारी' फोणांत पडून जिवानिशीं गेलो.

सत्यवानान आनी आशावादीन दोंगांनीय तो पडलेलो आसतना मोनो आवाज आयकलो. तांणी मोट्यामोट्यान उले मारले. पूण तांकां किळांचे वगर दुसरें कांयच आयकूंक आयलेना.

आशावादी : आमी आतां खंय आसा ? मातसो पावसय पडू लागलो. गडगडाट आनी बीज जोगलावंक लागली. हांवें सांगिल्लें तुवें आयकल्लें जाल्यार !

सत्यवान : आमी वाट चुकतले हें कोणाक खबर आशिल्लें ?

आशावादी : म्हाका पयलींच तशे दिसलें. पूण तूं मातसो अणभवो आशिल्ल्यान हाव चड काय अलुयलो ना.

सत्यवान : रागार जावं नाका. म्हाका क्षमा कर. अशें कितें जातलें अशें म्हाका मात लेगीत दिसूंक नासलें.

आशावादी : कांयच हुसको कण्याची गरज ना. तातूंत क्षमा कितें करपाची ? जें

कितें घडत तें आमच्या बऱ्या खातीरच म्हणपाचें. तुजे सारको सांगाती मेळ्ळो हे म्हजें भाग्यच समजतां हांव. आमी वचूं या. हांव फुडें वतां.

सत्यवान : नाका, नाका, हांवच फुडें वतां. म्हाका लागुनच रस्तो चुकले न्हंय.

आशावादी : नाका रे. तुजें मन थाय्यार ना. देखून तूं परतो रस्तो चुकशी.

इतल्यान देववाणी जाता. 'ह्याच रस्त्यान वचपाचें. नेट धरात. ज्या रस्त्यान तुमी वतात त्याच रस्त्यान वचत रावात.'

इल्ले इल्ले उदक नेटान व्हांवपाक लागलें. आनी जंय थंय उदकच उदक जालें. काळोख जायत आयलो. तांकां परतें वचपय मंयाचें दिसूंक लागलें. कशें बशें थंयच रावून रात काडपाचें तांणी थारायलें. आनी खुबच पुरो जाल्ल्यान थंयच ते न्हिदले.

लागींच थंय एक कोट आशिल्लो. त्या कोटाचें नांव आशिल्लें 'संजय' कोट आनी त्या कोटाच्या धनयाचें नांव आशिल्लें 'निशेवणीमूर'. तांगेल्याच जाग्यार हे दोंगय जाण न्हिदिल्ले. त्या दिसा राकेस जेन्ना सकाळीं फिहं लागलो तेन्ना ताणे सत्यवान आनी आशावादी हांकां न्हिदिल्ले पळले. ताणे तांकां रोखडेंच उठयलें आनी विचारलें, 'म्हज्या जाग्यार कित्याक न्हिदल्यात ? खंयच्यान आयल्यान ?' तांणी म्हळें 'आमी प्रवासी आनी आमी आमची वाट चुकल्यात.'

निशेवणी राकेस : 'म्हज्या जाग्यार आयल्यात तेन्ना म्हजे वांगडा तुमकां येवचेंच पडटलें'.

तांकां बरोबर घेवन तो गेलो आनी नीट व्हरून ताणे तांकां बंदखणींत घाले. तांकां एके काळखा कुडींत एक सप्तकभर दवरलें. थंय तांकां जेवण खाण कांयच दिलें ना. इतलेंच न्हय तर तांची वासपूस लेगीत केली ना.

ही परिस्थिती पळोवन सत्यवानाक खुबच वायट दिसलें. कित्याक, ताच चुकी खातीरच तांकां हे दीस पळोवचे पडले.

(चलता)

इतिहासी भाषा

अन्य भाषांतु अनुवाद कोसंक जाय.

आमकां कळतां की गोयान्तु आमपास लोकां कोंकणी उलयतात. शंभरीन्तु पंजाणव जनांगेली मानभाषा कोंकणी. सुमारजन कोंकण प्रदेशान्तु अनीक गोमांचलाचे उत्तर भागान्तु आसूचे माळवाथकून दक्षिणेक कोचि मेरेन सुमार लोक कोंकणी उलयतात.

कोंकणी उलोवचे सुमार जन पश्चिम घाटाचे पैलाडी शिरशी, बेळगांव इत्यादि प्रदेशान्तुय आसतात. मुंबई, पेंगलार, मद्रास, कलकत्ता, दिल्ली अनीक भारत साणू आशिल्या मलेश्या, इरान, आफ्रिका इत्यादि देशान्तु कोंकणी उलोवचे लोक दृष्टि पडतात. अनीक ते कोंकणी भाषेचेर अभिमान पांवताय. मुंबईन्तु अमूचें कोंकणी वार पत्र, मासिक सुमार काळ जाल्ले प्रकाशित कोर्नु येतात. सुमार काळ फुडें थकून थंय कोंकणी नाटक खेळयतात. मंगळुरान्तुय सुमार वार पत्र. मासिकां चालूरि अस्स. अतिक नाटकांचि जनामनि खेळवुन येतायि.

बांबे, धारवाड आनी पणजी स्टेशनान्तु कोंकणी कार्यक्रनु प्रलेपण कोर्नु येताय. कोचिचे कोंकणी भाषा प्रचार सभेल्या प्रयत्नान त्रिवेद्रम, अलेप्पी, त्रिशूर अनीक कॉलिकट आकाशवाणीन्तु कोंकणी कार्यक्रम प्रारंभ जाल्ले अस्स. आतं आमकां कळता की पोर्तुगीज, इंग्लीश, मराठी अनीक कर्नाटक, मलयालम इत्यादि भाषान्तु नांव पाविल्या कोंकणी लेखकांनी कोंकणी साहित्य निरमाण कोर्नु येवचे विषयान्तु श्रद्धा हाडली अस्स. अनीक ते कोंकणीन्तु साहित्य निरमाण कोर्नु येतात. सभा सम्मेलनान्तु कोंकणीन भाषण दीवचान्तु लज्ज पावनायि. कोंकणी काव्य स्पर्धा, नृत्य, लोकगीत इत्यादिक सुमार प्रदेशान्तु चालुन यात्ताय.

स्वातंत्र्य मेळ्ळे तन्तर गोयान्तु आयल्या दिवंगत जवाहरलाल नेहरून आनी इतर मध्यांनी संदर्शन केलेले वेळार कोंकणी भाषेन्तु उलोवचान्तु शक्य जाल्ले नतिल्यान तांनी जनमसि क्षमायाचना केली अस्स म्होणु कळता.

गोयान्तु प्रायमरी शाळेन्तु कोंकणी एक माध्यम शिक्षण भाषा. अनीक ही भाषा भुग्यांक शाळान्तु शिकोवुन येताक म्होणु कळ्ळेल्यान माक्का व्होड संतोष जाता.

गोयान्तु सरकारान व्यवहारिक भास जावु तीन अथवा चार भास काडल्या.

तांतुली एक भास कोंकणीच. केरळान्तु आसूचे माध्यम भाषेक दोष येवु नत्तिलें प्रकारि कोंकणी एक पाठ्यविषय जावु शिकोनु येतायि. कॉलिकटाचे विश्वविद्यालयान्तु कोंकणी चेअर स्थापन कोर्वे विषयान्तु दोन अंग कमीशन कॉलिकट विश्वविद्यालय सिडिकेटान नियुक्त केलें जावु आमकां कोंकणी प्रचार सभेवाटेन कळ्ळे आस्स.

रेवेरेन्ड फादर जेरोम डिसोजा हांनी ऐक्य राष्ट्र सभेन्तु भारताचें नियुक्त अंग आशिल्या वेळारि तांणी कोंकणी प्रथम जावु एक भाषण दिलें अस्स.

अखील भा. कोंकणी साहित्य परिशद. धावी बसका
(पणजी, गोंय : ९-१० फेब्रुवारी १९७४)

अध्यक्ष : श्री. के. के. पै
हांगेलें उलोवप

माननीय उद्घाटक श्रीयुत डॉ. सुनिति कुमार चटर्जी, बहुमानस्थ स्वागताध्यक्ष आनीक महाराष्ट्र, कर्नाटक, केरळ आनी हेरकडल्यान आज हंगा सम्मेलित जालेल्या सर्व भावांक आनीक भयण्यांक भक्तीन नमन करतां.

तुमी सगळे कोंकणी मातेच्या उद्धरगती खातीरि हंगा मेळ्ळेल्यानतु आनी सम्मेलनान्तु वांटो घेवचाक मका सुवर्णावसर मेळ्ळेल्यानतु हांव मनापसून खोश पावतां. आमची आवय भास कोंकणी. ती आमकां व्हडली भास. भाषा गणान्तु मातृभाषेक व्हडलें स्थान अस्स. ती अमगेलें संस्कार राखून येता. परंपरा राखता. दूर दूर दिकांरि आशिल्या आमगेल्या भावांगेली ओळख कोर्नु दिता. आवयथकून मेळ्ळेली ती भास दुधामणके गोड. तिगेल्या उद्धरगती खातीर प्रयत्न पांवचें आमगेलें एक कर्तव्य.

गोंय स्वतंत्र जाऊं भितर हेर भासांमणके कोंकणीक मुखार येवचाक जाल्लें ना. कारण गोंय हेंच कोंकणीचें क्षेत्र, तीर्थस्थान. आमचो कुळदेव, कुळाचार, कुळपरंपरा आनीक जीवन दर्शन हांचें वास्तविक कुळार, हें सर्व गोयान्तु अस्स. पराधीनतेची तिजेरि आशिल्ली सांखळ तुटल्या. तेदना मुखार अशिली अडवान दूर वचून कोंकणीची गंगोत्री व्हांवक लागल्या. कोंकणी सुवर्ण युगाचीं स्तोत्रां कानार पडूंक लागलीं. कलाकार कोंकणीन्तुल्यान साहित्य करूंक लागले. कोंकणी भास एक अत्यंत श्रुतिमधुर भास अशी व्हडल्या भाषा-तज्ज्ञांनी मान्य केलां.

आमच्या लोकांचो एकवट बलिष्ट करूंक आनी ताका जागौन भाषेचे उद्धरगती खातीर अत्रिक लक्ष दिवंक जाय आनी त्या खातीरि अधिक कार्य करूंक जाय. हाज्जो अर्थ अशी न्हय की हेरा भाषान्तु जो पुरुषार्थ करीत आयलां तो सोडचो. अमी त्या भाषान्तुलें धन आमचे भाषेन्तु हाडचें अनीक आमचे भाषेन्तुलें उच्च साहित्य

विल्यम कारे, जोण विल्सन, जूलस ब्लोच, जे, एच. हट्टन आनीक डॉ. एम्. एम्. कत्रे हांणी सांगल्या की कोंकणीक एक स्वतंत्र स्थान आस्सु... म्होणु. ती प्राकृताथकून आयल्या एक भास. हिन्दी, मैथिली, बंगाली, आसामी, उडिया, गुजराती, मराठी, मणकी ही बी संस्कृताची एक धूव. देखून तिज्जी स्वाभाविक लिपी नागरी. थोडे स्वयान्तु बदल केल्यार (अं, अँ, ज, ओं) ती आमगेल्या भाषेचे अंगाक सामकी जातली. कांय कारणांनी आमी कोंकणी भाशेक रोमी, कन्नड, मलयाळी आनी अरबी लिपियो उपयोगान्तु हाडताय. अशा रीतिन आमी वेगवेगळ्या लिप्यांनी साहित्य निर्माण कर्तले जाय्यार अमान्तु एकवट येववान्तु अडवाण येतली. देखून नागरी वरपान्तुल्यानच कोंकणी साहित्य निर्माण कोरुंक जाय. केरळान्तु कोंकणी नागरीन्तु शिकतात. केरळ सरकारान तानी शाळेंतु कोंकणी शिकोंवचे खातीर दिलेल्या आर्डरान्तु सांगित्ले आस्स की कोंकणी भाषेक लिपी आस्स आनी ती लिपी देवनागरी. मस्त जनांक नागरी वरप कळता. कळना जाल्यार आतां थकूनव तें शिकूंक लागचें. ना तरी जालें आपणांगेल्या चेड्डांक पुणी शिकोंवचें. अशें जाल्यार लिपी पसावत अशिल्ली अडवाण दूर जातली.

एक लिपीन्तुल्यान साहित्य निर्माण जाल्यार मस्त नमुन्यारि लाम जातलें.

१. आमगेलें समुदायान्तु एकवट जातलो.
२. शब्दांचें उच्चारण सुरक्षित उरतलें.
३. आमगेली वेद भाषा संस्कृत, राष्ट्रभाषा हिन्दी आनीक शेजार भाषो मराठी आनी गुजराती शिकपाक प्रयोजन जातलें.
४. अन्य भाषाकारांक कोंकणी शिकूंक सहायु जातलो.

मैथिली आनी ब्रज भाषेलागीं कोंकणीक चड साम्यता आस्स. मात्र न्हय ' सेंट्रल एशिया ' प्रदेशान्तुल्या ' गिपशी ' भाषेलागी सादृश्य अशिल्ली एक भाषा भारतान्तु दृष्टि पडता ती कोंकणी. भाषेचें वाङ्मय संशोधन केल्यार आमकां कळता की कोंकणीक पांच हजार वर्पांचें दीर्घायु अस्स. पैशाची आनीक मागरी प्रजाची प्रभाव कोंकणीचेर आस्स म्होणु संशोधनाथकून मेळचा.

भारतांतुल्या भाषेच्या व्याकरण निर्माणान्तु प्रथम स्थान कोंकणीक आस्स. सासण्टितुल्या कृष्णदाम शायान वरेंल्या रामायण महाभारताचे कथा संग्रहाथकून कळया की कोंकणीन्तु साळावे शतकांतु गद्य निर्माण केलेलें आस्स कोंकणी भाषेक चारशें पन्नास वर्पांची साहित्य परंपरा आस्स. गुप्त राजांगेल्या समयान्तु दुसरे क्रिस्तीय शतकांतु कोंकणी शिला लेखन अशिल्लें म्होणु सांगतात. बारावे शतकांतुलें कोंकणराय अपादित्यालें कालाक आनीक एक हजार चारशें तेरा क्रिस्ताब्दान्तु (१८१३) नागेशि जिला लेखनाथकून कळता की बरोचान्तु आनी साहित्यान्तु कोंकणी व्यावहारिक भाषा जावन आशिल्ली. सोळाव्या शतकान्तु ' मिशनरीसांनी ' कोंकणी एक साहित्यिक आनीक संस्कारिक भास जावन काडल्या. क्रिस्तु मताच्या प्रचारगार्थ तानी ' क्रिस्तु पुराण ' निर्माण केलें, केरळाथकून आमकां कळलें आस्स की काशी मठाचे

The people
to see for

Labels & Cartons

D. M. Nadkarni & Sons

Near Head Post Office

Margao-Goa 403601

Phone : 22682

स्वामी तांगेल्या शिष्याक बरोचें रायस पत्र नागरी लिपीन कोंकणी भाषेन्तु आशिल्लें. केरळाचे ' स्टेट आरकीवम ' थकून आमकां सूचना मेळ्ळीं आस्स की डच लोकांगेल्या काळान्तु कोविन्तु वस्तुचो आधार बरोवाक व्यावहारिक भास कोंकणी आशिली. कांचिचे अप्पु भट, विनायक पंडित, रंगभट हांणी मेळनु बरेंल्ले मलबार देशांतुलें सत्यशास्त्र ग्रंथ ' हर्टस इंडिकस मलबारिकस ' हाज्जेर दिलेलें निदर्शन पत्र नागर लिपीन बरेंल्ले कोंकणी तें पत्र. ते नन्तर प्रथम जावन देवनागरी ' ब्लॉक प्रिंटिंग ' जावन आयलें.

रवींद्र केळेकार हांणी कोंकणीचें ' विबिल्योग्राफी ' बरेंलें अस्स. अरबी, नागरी, रोमी, कन्नड, मलयाळम इत्यादिक लिप्यांनी बरेंल्लें साहित्य कोंकणीक आस्स. कोंकणी पोर्तुगीज शब्द कोश १८९३ क्रिस्ताब्दान्तु, आनीक पोर्तुगीज-कोंकणी कोश १९०५ क्रिस्ताब्दान्तु आर. डालगाडो हांणी बरेंलें आनीक समर्पण केल्या.

शणै गोंयबाब हांकां आधुनिक कोंकणी साहित्य निर्मणाचे ' बाप ' म्होणु सांगुयात. हांणी बरेल्या नाटकां, लघुकथा, आत्मकथा, संशोधन, दार्शनिकता, व्याकरण, भुरग्यालें साहित्य ह्या थकून उत्कृष्ट साहित्य मेळता.

ये नन्तनं क्रैस्तव भक्ति साहित्य पंचेवाळीस विभागवशी चड आस्स. दक्षिणा थकून सुमार हिन्दू कोंकणी संत साहित्य जालें. हाज्जे भायर जांगवा अनिक अप्पया हांणी कोंकणी भक्ति गीत बरेंलें अस्सगि. नारायण तीर्थ हांणी गीत अनिक गद्य बरेंलें आस्स. महात्मानन्दान सुमार भक्ति गीत बरेंलें आस्स, आधुनिक जावन अशिल्लें व्यंकट रावुलें ' विवेक रत्नाकर ' हरिशंकर गुलवाडी हांकां ' हरिकीर्तन समर्थांचें सामर्थ्य ' अनिक मस्त नमुन्यारि अनुवाद आनीक गीतां व्याख्यान बरेंलें आस्स.

क्रिस्ताब्द १५६३ न्तु कोंकणीचो प्रथम जावन होडलो साहित्याचो ग्रंथ निर्माण जालो. प्रथम व्याकरण १५६८ क्रिस्ताब्दान्तु बरेंलें, आनीक प्रथम व्याकरण छापिलें १६८० ए. डी. न्तु. क्रिस्तावांगेलो प्रथम धर्म ग्रंथ प्रकाशित केलें १६६० ए. डी. न्तु. कोंकणीचें प्रथम बायबिल अनुवाद १६६७ ए. डी. न्तु केलें. प्रथम वाङ्मय १६२६ न्तु प्रकाशित केलें. कोंकणीचें नाटक खेळयली जावन सांगता १८९१ ए. डी. न्तु. प्राथमिक पुस्तकां प्रकाशित जाल्यां १८९६ ए. डी. न्तु. हें सगळें पळयलें जाल्यार कोंकणीचेर

अभिमान जाता. साहित्य कृतीन्तु कोंकणीक कांय उणे पण ना.

- आतं गोयान्तु सुमार लोको साहित्य निमणि कोर्नु येताय, डॉ. आर्. वी. पंडित हांणी कोंकणी काव्याक लोक प्रशस्ती हाडली. सर्वश्री रामचंद्र नायक, रवींद्र केळेकार, चंद्रकांत केणी, जे. मोरेम बाकीबाब बोरकार, मनोहर सरदेसाय इत्यादिकांनी होडवें साहित्य निर्माण केलें. गोयान्तुल्या सर्वश्री उदय भेंब्रे, नागेश करमळी, आरमंडो पेरेरा, ओलिव्हो गोमेस, पुंडलिक नायक, रमेश वेळुस्कार, पुरुषोत्तम शिंगबाळ, शांताराम वालावलिकार, शाला नायक, सी. मीना काकोडकार, कु. जयमाला चोडणेकार इत्यादि युवक जनानी साहित्य रंगान्तु प्रवेश केलेल्यान्तु कोंकणी साहित्याचो माग्योदय म्होणु लेखूया.

केरळान्तु अमुलका शेणाई, नरसिंह पै, नारायण मल्ल्या. अनन्त शर्मा, आर्. सी. शर्मा, हांणी सुमार कोंकणी गीत आनी काव्य निर्माण केल्यां.

जांवूका प्रमाणि जनांगेली सहकार आनीक सरकारथकूनु सहायु मेळ नासिल्यान कोंकणी एक उपेक्षित भाषा जावु सुमार काळ रावल्या. तिका उद्वरगति हाडचे खातीर एक संस्थेचें आवश्यक पडलें. दिवंगत एम्. एम्. संभाग हांणी 'कोंकणी भाषा मंडळ' नांवान एक संस्था स्थापन केल्या. प्रथम सम्मेलन कारवारान्तु १९३९ ए. डी. न्तु जाल्लें. त्यानन्तर सुमार संस्थांनी जल्म घेतलो. कोंकणी साहित्य समिति, कोंकणी कल्वरल असोसिएशन इत्यादि मुंबईन्तु स्थापन जाल्लें. मैसूरान्तु 'कोंकणी भाषा परिशद' कारवारान्तु स्थापन जाल्लें. बोंबेन्तु स्थिर जावुन एक संस्था 'कोंकणी भाषा मंडळ' स्थापित जाली. केरळान्तु १९६६ न्तु कोंकणी भाषा प्रचार सभा जल्माक आयली. आनीक तिणे भाषेक केरळ सरकाराथकूनु राज्य मान्यताय घेतली. ह्या वर्षा जानुवरी एक तारिखेक कर्नाटकान्तु 'कोंकणी भाषा मंडळ' मंगळूरान्तु स्थापन जाल्या. गोंय स्वतंत्र जाल्लें नन्तर मडगावन्तु कोंकणी भाषा मंडळ स्थापन जाल्या. आनीक ती संस्था कोंकणीचे उद्वरगती खातीर चांग चांग रीतिर वावरून येता. ह्यो संस्था पुराय हाता हात धोर्नु कोंकणीचे उद्वरगती खातीर प्रयत्न पांवचे आवश्यकता आस्स आनीक तांगेले ते निरंतर प्रयत्न कोंकणी भारताचे आठवे परिशिष्टान्तु स्थान मेळचान्तु विजय मेळतलो हांतु संशय ना. गोंयचे सरकाराकय कोंकणीचेर द्वेष भाव ना.

केन्द्र साहित्य अकादमीन्तु कोंकणीक लगीक मान्यता मेळची आस्स-साहित्य अकादमीचे अध्यक्ष डॉ. सुनीतिकुमार चटरजी कोंकणीक मान्यता दीवचे विषयान्तु विचार कोर्नु येताय. ते कोंकणीचेर स्नेहभाव अशिले एक महापुरुष. आपकां लेखुयां साहित्य अकादमीन्तु तोडोवु जावुं नसिलें कोंकणीक स्थान मेळतलेंच म्होणु.

कोंकणी उल्लोवचे जन भारतान्तु सुमार तीस लक्ष आस्स, तांतू भर्ता क्रिस्तांव आस्सायि, मुसलमान आस्सायि हिंदू आस्सायि, हिन्दू लोकांभितर बामन, कुळंबी- गावडो, शेट आदि सर्वय जातिवर्ग आस्सायि.

जाग : आगस्ट १९९१

विद्यापती म्हणटा

पयलीं बोरां, मागीर जालीं नारांगां •
दिशी दिशीं वाडलीं, पिडन सगळ्या आंगा
तीं वाडत आंव्यावरी जालीं
आनी नेटान नाच गचेर पावलीं.
माधव देखतालो वेळेची वाट,
म्हातना मेळ्ळी ती सांगूं कितें थाट
भिजिल्ले कुडीक चकटल्लीं कापडां
तापूंकच जाय देखतल्याचीं जांगडां
छातयेर वाच्यान हालताले केंस
चंवर, धांपताले भांगरा महेश
म्हळें विद्यापतीन, आयक मुरारी
सुकुमाराक मेळटा असली नारी

- अभयकुमार

बोंबे थकूनु कोत्रि मेरेन आसूचा सर्वे जन विभाग एकत्र करुन हाडची भास कोंकणीच.

आजि भारतांतु पिसरसून पडलेल्या कोंकणी विभागाक परस्पर ओळख मेळपाक आनिक आमी सर्वे अकत्रित मेळूंक कोंकणी मातेन सहायु केलो. तिगेली भुर्गीं परस्पर ओळख काडन आवय मासेची सेवा करुन येवचे हे समारंभाक तिगेले पूर्ण अनुग्रह मेळतलो. धावे अखिल भारतीय कोंकणी साहित्य परिशद पणजीन्तु भरलेल्यान कोंकणीचें मुखाबयले भावी निर्णय करतली. घटनेच्या आठवे परिशिष्टान्तु स्थान मेळचे खातीर काडचे वावराक विजय मेळतलो आनिक कोंकणी मातेक इतर भासे भसि स्थान मान मेळनु यश पांवतलीं म्होणु लेखतां. भारताचे देशीयोधृतनाक कोंकणीक व्होड अक स्थान आस्स. आमगेलो जावपाचो तशी सहायु तुजकां केदनायि आस्स म्होणु कळोवचान्तु खोस पांवता.

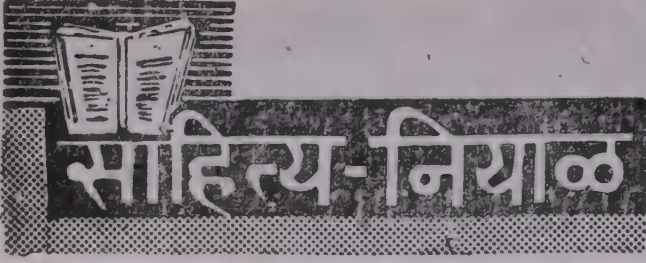
-३६-

- माफ करप बरें. विसरप सगळ्यांत बरें.

- करूंक जाय, करूंक जाय, करीत रावलां.
कितलें करूंक पावलां !

कितलें करपाचें अुरलां !!

- जो विचार करिना तोच बडबडत रावता.

कोंकणी कथेचो आनीक एक आयाम— अंतर आयामी

कोंकणी कथेच्या मळार बाब गोकुळदास प्रभु हें नांव तशें सामकें नवें न्हय. फाटलीं आठ-धा वर्सां तांच्यो कथा म्हयन्या-नेमाळ्यांनी उजवाडा येत आसात. बाब गोकुळदास हे कोचीन-केरळचे. पूण तांच्यो कथा, आदलीं लिपी आनी शैलीचीं बंधनां तोडून आज पुस्तक रुपान आमचे मेरेन पावल्यात. कारण, मंगळूर वा कोचीन वाठारांतल्या लेखकांच्यो कथा ज्या प्रमाणांत आमकां गोंयांतल्या नेमाळ्या-म्हयनाळ्यांनी वाचूंक मेळूंक जाय तितल्यो मेळनात. एक मुखेल आडखळ म्हळ्यार लिपयेची. मंगळूरांत जे कथा वा नवलकथा बरोवपी आसात ते भोव करून सगळे कन्नड लिपयेंत बरयतात. ताका लागून तें बरप सोंपेपणान आमचेमेरेन पावना. कोणेय एकाद्री कथा लिप्यंतर करून नागरींतल्यान उजवाडा-वयाचो प्रयत्न केलो तर केलो ! पूण असो यत्न ज्या प्रमाणार आनां जे फिकिरेन जावंक जाय आसलो तो अजून तरी जायना एका वेळार, केरळांतल्या कोचीन वाठारांतल्या बरोवप्यांच्या संबंधांतूय हीच लिपयेची आडखळ आसली. थंय कोंकणीखातीर मळयालम लिपयेचो उपेग जातालो. पूण, हालिंच्या धा-पंदरा वर्सांत थंय कोंकणीखातीर नागरी लिपी आपणावपाचो एक निश्चयी यत्न जालो आनी ताका लागून केरळांतल्या कोंकणी बरोवप्यांच्या लेखनाचो आस्वाद घेवप आमकां सोंपें जालां. आज केरळांत उजवाडा आयिल्लीं कोंकणी पुस्तकां आमचेमेरेन पावतात आनी गोंयांत उजवाडा आयिल्लीं पुस्तकां थंय मेरेन पावतात. हे दिवपा घेवपाचे नवे प्रक्रियेंतल्यान, भुगोलीक नदरेन पयस आसून लेगीत, कोचीन आनी गोंयच्या कोंकणी बरोवप्यांमदीं एक साहित्यीक पूल निर्माण जाला. बाब गोकुळदास प्रभु हांचो गोंयांत, अपुरबाय प्रकाशनान उजवाडा हाडिल्लो 'अंतरआयामी' हो कथासंग्रह ही हे संबंधांतली एक बरी आनी देखदिणी गवाय अशें म्हणूंक जाय.

'अंतरआयामी' त बाब गोकुळदास हांच्यो, १९८१ ते १९८८ ह्या काळांत वेगळ्या वेगळ्या नेमाळ्यांनी उजवाडा आयिल्ल्यो वट्ट चवदा कथा आस्पावल्यात. ह्यो कथा, संग्रहाक प्रस्तावना बरोवपी बाब उदय भेंब्रो हांणी म्हणिल्ले प्रमाण, गोंयांतल्या कथाकारांच्यो कथा वाचपाची संवकळ जाल्ल्या वाचप्यांक एका वेगळ्याच विश्वाचें दार उकतें करतात. आनी हें विश्व म्हळ्यार, चडशा प्रमाणांत, गोंयांपासून शेकड्यांनी किलोमिटरांच्या अंतरान पयस आशिल्ल्या केरळांतल्या कोचीन आनी सरभोंवतणच्या कोंकणी मनशाच्या जिविताचें चित्र उबें करपी विश्व. ताका लागून एके विशिश्ट मर्यादेभितर लेगीत, एक थळावी फाटभूंय मेळिल्ल्यान, ह्या कथांक एक जितेपण आयलां. गोकुळदासबाबांनी जर अडेचो संवसार आनी वातावरण उबें करपाचो यत्न करून ह्यो कथा बरयिल्ल्यो तर मात तांची बुनयाद मुळांतच अदृढ जावपाची आनी त्यो आपणालें नीज-पणच व्होगडावन बसपाच्यो. तशें घडूंक ना हें 'अंतरआयामी' चें सट करून नदरेंत भरता तें यश- मोलादीक अशें यश.

ह्या कथांनी फकत एक साहित्यीक पूलव निर्माण करूंक ना हेंय म्हत्वाचें. साहित्यावांगडाच भाशाशैलीचोय एक सोबीत, सुंदर आनी देखीवंत संमेल सादपी पूल ह्या कथांनी कोंकणीच्या साहित्यमळार उबो केला. ह्या कथांनी, वेगळींवेगळीं पात्रां वा मनशां जेन्ना संवादरुपान उलयतात तेन्नाच तीं थळावी म्हळ्यार केरळी कोंकणीची शैली वापरतात. पूण जेन्ना हेर वर्णन वा विवरणात्मक वा निवेदनात्मक भाग येता तेन्ना, गोकुळदासबाबांची भास, गोंयांत आज जी कोंकणीची प्रमाण शैली विकसीत जाल्या, तिच्या सामकी हातांत हात घालून उबी रावता. हाका लागून केरळांतले वेगळे शैलींतले कोंकणीचो जाका संवकळ ना, ताका जी थोडीशी अडचण येवं येता ती 'अंतरआयामी' तल्यो कथा वाचतना निखालस येना. गोकुळदासबाबांन कथां वांगडाच, भाशेच्या फुडारांतले विकासाचे दिशेचोय एक अप्रूप अशो नाट घालून दिल्या. गोंयच्या तशेंच गोंयाभायर, मंगळूर आनी कोचीन वाठारांतल्याय बरोवप्यांनीय बारीकसाणेन जाची देख घेवंची अशी ही एक गजाल. ते खातीर गोकुळदासबाबांक सगळ्या कोंकणी साहित्य संवसाराचीं परबीं फावतात.

ही जाली कथांची भास. शैली आनी तिचो फावो तो उपेग हे विशिची गजाल कोंकणी कथेक आनीक एक आयाम दिवपाच्या यशस्वी प्रयत्नाची गजाल. हे उपरांत येता तें कथांचें साहित्यीक नदरेंतलें मोल आनी मेजमाप. कांय किरकोळ आडवाद भाशाय-यल्यार हे संबधांतय, कोंकणी कथेच्या मळार ह्यो कथा खंयच उण्यो पडनात. ह्या कथांनी, कथासूत्र, मांडणी वा बरोवपाचें तंत्र हे नदरेन नवे कितें तरी प्रयोग केल्यात अशें सामान्यपणान म्हणूंक जावंचें ना. तशी ही कथा लेखनाचे घोळिल्ले वाटेवयल्यानच आपणालीय वाट सोदीत वेता. हे कथेक मनीस, मनीस स्वभाव, मनशाची वर्तणूक, मनशाचें मन आनी मनोव्यापार हांचेंच विशेश अप्रूप दिसता. ह्याच विशेशांतल्यान तांची कथा आकार घेता. मदींच ती मनशान- चड करून विशिश्ट समुदायान राखून दवरिल्ल्या

चाल-चलणुकांचेरय तटस्थपणान जोत घालून वेता. आनी तीय एकदम तटस्थपणान. एका लेखकाचे कलात्म अभिव्यक्तीक हें तटस्थपण खूब कितें जोडून दिता. ताका विशिश्ट विचाराचो प्रचारक जावन आपणाले साहित्यकृतिचो उपेग करूंक दिवपापासून वाटायता. संग्रंताली 'आराट्ट' ही कथा हे संबंधांत कोणाचेंय लक्ष ओडून घेतली.

'आराट्ट' हे कथेंतलो रामचंद्र हो मुरगो हेरांवांगडा परबेचे समरादनेक जेवणाचे पंगतीक बसून जेवता. थंय एकलो येवन ताका बोट दाखयता आनी म्हणटा, 'इचेंय, एकु कुणव्या चेडो सम्रादनेक बेससला.' संबंद कथेंत जी गजाल चुकून लेगीत खंयच येना ती कथा सोंपतां सोंपतां निमाणेकडेन चार-पांच उतरांनी अकस्मात उकती जाता आनी आराट्ट सारक्या परबे उत्सवांत, समाजांतली जातीप्रथा कशी तकली वयर काडून सहजपणान मिरयता तें सांगून वेता- कसल्याय भाश्याबगर. 'लाशें' हे कथेंत तर मनशामदली तीव्र लैगीक वासना, जात-पात, उच्च-नीच भावना हांच्यो शिमो तोडून कशी वखवखून वेता ताचें चित्र उबें करता.

गोकुलदासबाबांच्या कथांनी वातावरण जरी ते ज्या लोकांमदीं रावले-वाडले थंयचें आसलें तरी मनीस-सभावाचें जें दर्शन घडटा तें मात थळाकाळाचें बंधन तोडपी. 'एकलेपणाची सांज', 'भिजूट', 'हुंवार', 'अपेक्षा', 'घाय' ह्या कथांनी हाची बेस बरी नाट मेळटा. 'वळख' हे कथेंत दोन भिन्न धर्मी मनशाचो लागिचो संबंध आनी त्या संबंधांतल्यान निर्माण जावपी परिणामाचें प्रत्यक्षकारी चित्रण पळोवंक मेळटा. ही कथा कोणाय गोंयकार वाचप्याक आपणाल्याच आवंतीं भोंवतीं घडटा अशें दिसूं येता.

मनशाक केन्ना केन्ना भितरल्यान अक प्रेरणा जाता. अमकें अक काम आपणे करूंकूच जाय अशें ताका दिसपाक लागता आनी तो तें काम करपाक मुखार सरता.

पुणून कामाक हात घालपाक ताच्यांतलो अकलो तकली वयर काडटा आनी ताका विचारता, 'सारकें येवजिलां मू तुवें? हें काम हातांत घेतिल्ल्यान तुजेर कांय अपसरण बी येवचें ना मू? कांय संकश्ट बी कोसळचें ना मू?'

मनीस 'अठ कुशीक सर, भिजूड खंयचे कडलो' अशें म्हणून ताका कुशीक काडटा.

जिस्त ह्या वेळार ताच्यांतल्या आनीक अकल्याक जाग येता. तो म्हणटा, 'तुज्या पदरांत अपेस पडचें ना, हाचें तुका खरेपण आसा मू? काम दिसता तितलें सोपें न्हय. लोक कितें म्हणटले हाचो तुवें विचार केला मू? लोकांक तुजें हें काम मानवतलें मू? लोकांचे तकलेंतलो तूं पडचो ना मू?'

भायल्या विघ्नां परस भितरलींच हीं विघ्नां मनशाचे वाटेंत चड आडमेळीं हाडटात.

जाग : आगस्ट १९९१

'आनी स्फूर्त आपली' हे कथेंत, खासा कथालेखकाचे लेखनामाट्टे उतळतापू प्रगट जाल्यात-थोडेशे मिसकीलपणान. 'सोय-याखातीर' हे कथेंत दारांत कावळो रडून गेला म्हूण भावार्थीपणान सोय-यांची उमळशिकेन वाट पळोवपी धाकलें चित्रा भेट्टा. 'निर्दय' कथेंतलो मुडार वांकडे मतिचो आनी पाडे बुद्धिचो दामोदर ताच्या कर्माक लागून सोपेपणान विसरूंक जावचो ना. दुसऱ्याचो घात घेवंक गेल्लो दामोदर हे कथेंत आपणालोच पूत व्होगडावन बसता. तरांतरांची, विंगडविंगड सभावाचीं आनी चलणुकेचीं मनशां ह्या कथांनी गोकुलदासबाबांनी चित्रायल्यांत आनी तांच्यो आकृतायो निगलपणान उब्यो रावत अशा प्रसंगांची आनी घडणुकांचीय फावो तीशी तांकां जोड दिल्या.

'अंतरआयामी'न एक बळादीक जाणविकेचो आनी फिशाल लिखणेचो बरोवपी मुखार हाडला. कथेच्या मळार गोकुलदासबाबां कडल्यान जायत्यो अपेक्षा निर्माण जाल्यात. कथा सांगतना वा बरयतना, ती जितले आत्मीयतेन सांगील वचूंक जाय आनी जे कलाकारी वृत्तीन सांगूंक जाय तें सगळें आपणाले मर्यादिततर वेस बरे तरेन ते करतात. लेखकाची ही जमेची बाजू आनी हेच खातीर तांची दर एक कथा आपापलें खाशेलेंपण राखून रावता.

एक सशक्त कथाशिलपी कथेच्या मळार फुडें सरत आसा-नदरेंत भरसारके तांकीत.

* अंतरआयामी (कथासंग्रह)

— गोकुलदास प्रभु

अपूरबाय प्रकाशन, वळवय गोंय.

१९९१ / पानां १० X १२२ / मोल रु. ३५-००

अश्या वेळार कितें करपाचें?

सगळ्यांचें आयकून घेवपाचें.

अुपरांत काळजाक विचारपाचें. तें अनमन नासतना सांगतलें- हें काम 'करपासारकें' अशें तुका दिसता मू? करपाची प्रेरणा तुका काळजाच्या खोल तळांतल्यान जाल्या मू? जाल्यार मागीर, अपसरणांचो आनी संकश्टांची पर्वा करूं नाका. अपेसाक भियेवं नाका. लोक कितें म्हणटले, तांकां तुजें काम आबडटलें काय ना, हाचोय विचार करूं नाका. 'करतलों... करतलों' म्हळ्यार करलों' असो नितशय कर आनी लाग कामाक.

जिवितांत जितलें तकलेक म्हत्व आसा तितलेंच काळजाक आसा. तकली केन्ना केन्ना मनशाक दुबावांत अडयता. काळीज घालूंक जाय थंयच पावल घालूंक शिकयता.

तकलेन काळजाक दोळे दिवचें.

पुणून चलचें मनशान काळजाचेव प्रेरणेक धरून. फकत तकलेचे न्हय.

Farmers Prosperity Through Directorate of Agriculture, Panaji ~ Goa.

- 1 Supply of Quality Horticultural Planting Material like Coconut, Mango, Cashew, Papaya, Drumstick, Banana etc. at 50% Subsidy.
- 2 Demonstrations of pepper in Coconut, and Arecanut.
- 3 Subsidy for creating Irrigation facilities in Coconut Garden.
- 4 Free supply of Spawn for Mushrooms.
- 5 Subsidy on Pesticide to Control Koleroga in Arecanut.
- 6 Subsidy on Kitchen Garden Kit.
- 7 Supply of Quality Seed of Pulses, Groundnut Vegetables Paddy Seeds at Subsidized Rates.
- 8 Conducting Demonstrations for Pulses, Groundnut, Paddy, Sugarcane, Green Manuring, Soil Conditioner etc.
- 9 Subsidy to Paddy Cultivators for the Purchase of Pesticides, Weedicides, Agricultural Implements, Plant Protection Equipments and (Power Tillers only for Small and Marginal Farmers).
- 10 Financial and Technical Assistance for Bio-Gas Plant Constructions.
- 11 Subsidy on Sugarcane Demonstration, Stone Wall / Electrical Fencing and Transportation of Seed Material from outside State.

For further details contact the Zonal Agricultural Office of your Taluka.

Issued by :

Directorate of Agriculture,
GOVERNMENT OF GOA,
PANAJI-GOA.

I-DAY BONANZA

GOA FORGES AHEAD

Under youthful leadership
Of Chief Minister Shri Ravi Naik and his able team.

Within a short span of seven months, people have started feeling all the differences.
And why not? when so much is done in so short a time
In seven months' Goa has made quantum jump in practically all sectors of human welfare
Anti social elements put on heels;
All schemes diverted for rural uplift;
tenancy reforms began to be operated
for benefit of 1.20 lakh farmers' families;
Dayanand Smruti Niradhar Yojana to benefit over a lakh of people, poor and indigent;
Education streamlined with new sense of purpose;
Additional ESI centres to be opened with a hospital at Margao; industries in cooperative sector,
A factory in every panchayat;
A playground for each panchayat.
Panchayats to be strengthened with more grants to weaker of them.
More health sub centres and upgradation of primary centres;
a model village for tourism planned; and
agrarian economy strengthened with incentives and finance to horticulture, dairy, farming and poultry;
I-Day this year is much different than the past.

Issued by :

Department of Information & Publicity,

*Government of Goa,
PANAJI - GOA.*